

บทที่ 2

ความเป็นมา แนวคิด หลักการเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยใช้กรรมธรรม์ ประกันอิสรภาพเป็นหลักประกันและนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ขอซื้อกรรมธรรม์กับ บริษัทผู้ออกกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพและระหว่างศาลกับบริษัทผู้ออก กรรมธรรม์และการกำกับดูแลการออกกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพ

ในบทนี้จะได้ทำการศึกษาถึงหลักการพื้นฐานทางด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในเรื่อง
การปล่อยชั่วคราว แนวคิดการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในชั้นศาลโดยมีกรรมธรรม์ประกัน
อิสรภาพมาเป็นหลักทรัพย์ในการปล่อยชั่วคราว ดังนั้นในบทนี้ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงเหตุผลในการ
ใช้กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพเป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล

2.1 ประวัติความเป็นมาของการปล่อยชั่วคราว

ในอดีตตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้านกฎหมายที่ปรากฏ อาทิ ศิลาจารึกพ่อขุน
รามคำแหงซึ่งค้นพบเมื่อปี พุทธศักราช 2376 ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ไม่ได้ปรากฏ
เรื่องการปล่อยชั่วคราวหรือการประกันตัวแต่อย่างใด คงมีแต่วิธีพิจารณาความอาญาที่พระมหากษัตริย์
ทรงใช้อำนาจตุลาการด้วยพระองค์เอง คือเริ่มคดีด้วยการร้องทุกข์โดยวิธีการสันกระบี่จากนั้น
พ่อขุนรามคำแหงจะเป็นผู้พิจารณา¹

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งตรงกับแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าท้ายสระจะมีการ
ตรากฎหมายลักษณะตระลาการ² โดยให้อำนาจตระลาการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันได้ด้วย ทั้งนี้
โดยตัวความจะประกันตนเองหรือให้ญาติพี่น้องหรือผู้อื่นมาประกันก็ได้³ ในกรณีที่ประกัน
ด้วยบุคคลนายประกันจะต้องทำเป็นหนังสือและต้องให้บุตรภรรยาของนายประกันสลักหลังรับรู้

¹ กำธร กำประเสริฐ. (2526). *ประวัติศาสตร์กฎหมาย*. หน้า 1-4.

² ตระลาการ คือ ตำแหน่งพนักงานศาลผู้มีหน้าที่ชำระเอาความเท็จจริง.

³ กฎหมายลักษณะตระลาการ บทที่ 28.

และยินยอมในหนังสือคำประกันด้วยเพื่อที่หากตัวความแพ็คดีและหลบหนีก็สามารถบังคับเอา กับ บุตรภรรยาของนายประกันได้⁴ ซึ่งการประกันแบบนี้ เรียกว่าการประกันแบบ “เทครัวเรือน”⁵

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยมีมานานแล้ว ตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยปรากฏอยู่ใน “กฎหมายลักษณะตระลาการ” บทที่ 3 และบทที่ 28 และในกฎหมายลักษณะโจรมีการใช้เรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้มีการชำระ กฎหมายเก่าและรวบรวมกฎหมายใหม่เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งกฎหมายตราสามดวงใน พระไอยการลักษณะตระลาการได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมและการประกันตัวไว้เหมือนกับ กฎหมายลักษณะตระลาการในสมัยกรุงศรีอยุธยาทุกประการ⁶ โดยพบว่าในกฎหมายตราสามดวง นั้นการประกันตัวไม่ได้ใช้เฉพาะคดีอาญาเท่านั้นแต่ใช้ในคดีแพ่งด้วย⁷

ต่อมามีการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้พลางไปก่อน ร.ศ. 115 ใช้บังคับเรื่อยมา จนมีการปรับปรุงแก้ไขมาเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ดังที่ใช้บังคับกันอยู่ในปัจจุบัน⁸ ทั้งในส่วนเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวซึ่งครั้ง สุดท้ายแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พุทธศักราช 2547⁹ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย

2.1.1 ความหมายของการปล่อยชั่วคราว

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายเฉพาะ คำว่า “ประกัน” ไว้ดังนี้

“ประกัน” หมายความว่ารับรองว่าจะรับผิดชอบในเสียหายที่เกิดขึ้น หลักทรัพย์ที่ให้ไว้ เป็นเครื่องรับรอง¹⁰ ซึ่งตามความหมายนี้อาจเทียบเคียงได้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 112 วรรค สอง¹¹

⁴ กฎหมายลักษณะตระลาการ บทที่ 3.

⁵ การประกันแบบ “เทครัวเรือน” หมายถึงสัญญาประกันที่ผู้ประกันและลูกเมียผู้คนที่อยู่ ณ เรือนของผู้ประกันต้องร่วมรับผิดชอบหรือจำแทนผู้ที่ตนรับประกันด้วย.

⁶ กรมศิลปากร. (2521). *เรื่องกฎหมายตราสามดวง*. หน้า 238-265.

⁷ เพชร สระทองอุ่น. (2529). *คู่มือปฏิบัติงานสอบสวนในการปล่อยชั่วคราว*.

⁸ แหล่งเดิม. หน้า 81-89.

⁹ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนที่ 79 ก หน้า 1 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 23 ธันวาคม 2547.

¹⁰ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542.

เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “การปล่อยชั่วคราว” หรือ “ประกัน” ว่ามีความหมายอย่างไร ดังนั้นจึงเห็นควรที่จะนำความเห็นของนักกฎหมายที่อธิบายความหมายของคำดังกล่าวมาศึกษาดังต่อไปนี้

การปล่อยชั่วคราว คือ การประกันตัวจำเลยในคดีอาญา อย่างนี้ใช้เรียกกันมาก่อนใช้ประมวลกฎหมายฯ กล่าวคือ เมื่อบุคคลหนึ่งถูกจับมาหรือถูกเรียกตัวมาควบคุมไว้ในฐานะผู้ต้องหาหรือถูกขังไว้ในฐานะจำเลย ตามปกติแล้วก็จะถูกควบคุมหรือขังไว้ตลอดเวลาที่มีการสอบสวนไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา แต่กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นๆ ได้รับการปล่อยตัวไปชั่วคราวได้ คือ การประกันตัวนี้เอง¹²

การปล่อยชั่วคราว คือ วิธีการผ่อนคลายเป็นเรื่องควบคุมและขัง โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพไปชั่วคราว เพราะเมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา บุคคลนั้นอาจต้องถูกจำกัดอิสรภาพโดยการถูกควบคุมหรือขังโดยเจ้าพนักงานหรือศาลแล้วแต่กรณี แต่โดยที่หลักกฎหมายมีว่าบุคคลจะยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นเช่นนั้นจริงและอธิบายไว้ดีกว่าปล่อยชั่วคราวนี้ภาษาสามัญเรียกว่า “ประกันตัว”¹³

การปล่อยชั่วคราว หมายถึง การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปช่วงระยะเวลาหนึ่งที่มีกำหนดโดยคำสั่งของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการหรือศาลแล้วแต่กรณี ซึ่งอาจปล่อยชั่วคราวไปโดยมีประกันหรือไม่มีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้¹⁴

การปล่อยชั่วคราว คือ การประกันตัวผู้ต้องหาตามกฎหมายเดิมก่อนใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นการผ่อนคลายเป็นเรื่องควบคุมและขังผู้ต้องหาหรือจำเลย

¹¹ มาตรา 112 เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและ หลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น

ในสัญญาประกันนอกจากข้อความอย่างอื่นอันพึงต้องมีข้อความดังนี้ด้วย

(1) ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกัน แล้วแต่กรณี จะปฏิบัติ ตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

(2) เมื่อผิดสัญญาจะจ่ายเงินจำนวนที่ระบุไว้

ในสัญญาประกัน จะกำหนดภาระหน้าที่หรือเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือผู้ประกันต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเป็นแก่กรณีมิได้.

¹² ประเทือง กิริติบุตร. (2521). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1. หน้า 106-107.

¹³ คณิน ภาไชยและณรงค์ ใจหาญ. (2530). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1. หน้า 240.

¹⁴ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 2. หน้า 178.

ให้ได้รับอิสรภาพไปชั่วคราว ตามหลักกฎหมายที่ยอมรับเป็นหลักสากลว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขากระทำความผิด¹⁵

การปล่อยชั่วคราว หรือ “มาตรการผ่อนคลาย” ก็เพราะว่าในกรณีนั้นเป็นกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเพราะหากไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแล้ว กรณีก็ต้องปล่อยผู้นั้นไปเสียทีเดียว¹⁶

การประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราว คือการปล่อยบุคคลไปโดยบุคคลนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องยอมรับกลับมารับการควบคุมตามเวลาและสถานที่ที่นัดไว้ ในขณะที่อนุญาตให้ประกันตัวกล่าวคือเป็นการปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขว่าจะกลับมารับการควบคุมเพื่อดำเนินคดี¹⁷

ดังนั้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่าการปล่อยชั่วคราวหรือการประกันตัวหมายถึง การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วระยะเวลาหนึ่งที่มีกำหนดในระหว่างสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณา โดยคำสั่งของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลแล้วแต่กรณี ไม่ว่าโดยวิธีไม่มีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาตามหลักกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขากระทำความผิด ทั้งนี้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสัญญาว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราวและถ้าผิดสัญญาผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องซึ่งยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวก็จะใช้เงินเบี้ยปรับตามที่ระบุไว้

2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

นับตั้งแต่สหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right, 1948) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 1948 คำว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) ก็เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลาย โดยในปัจจุบันนี้ประชาคมโลกต่างมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า รัฐมีพันธะในการปกป้องดูแลรักษาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมือง แต่ในขณะเดียวกันรัฐเองก็มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอันเป็นประโยชน์สาธารณะรวมทั้งยังมีหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนด้วยเช่นกัน ดังนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นรัฐจำเป็นต้อง

¹⁵ เพชร สุรทองอุ่น. เล่มเดิม. หน้า 100-101.

¹⁶ คณิศ ณ นคร ก (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 271.

¹⁷ บัญญัติ วิสุทธรณ. (2533, พฤษภาคม). “การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นพนักงานอัยการ.” *วารสารอัยการ*, 13 (147). หน้า 22.

เข้ามาดำเนินคดีอาญา เพื่อตรวจสอบความจริงของเรื่องที่กล่าวหาและจักได้ชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหานั้น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ¹⁸

การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผ่อนคลายการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยจากการถูกควบคุมหรือขัง อันเนื่องมาจากหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเขากระทำความผิดตามกฎหมาย ดังนั้นการควบคุมหรือขังไว้เพียงเพื่อประโยชน์ในการมีจำเลยในการพิจารณาเท่ากับเป็นการลงโทษล่วงหน้าก่อนที่จะพิสูจน์ได้ว่าได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหาทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับการคุ้มครองตามหลักทฤษฎีที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งวิธีการดำเนินคดีย่อมกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะในการดำเนินคดีอาญาแม้ผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นประธานในคดี แต่ในบางกรณีก็อาจมีความจำเป็นที่รัฐต้องเอาตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐ เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของรัฐสามารถดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย เนื่องจากในการดำเนินคดีอาญาอาจต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา¹⁹ ในการฟ้องต้องมีตัวผู้ต้องหาส่งศาล²⁰ ในการดำเนินคดีในศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย²¹ กรณีจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในระหว่างดำเนินคดี เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปได้อย่างเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยและเพื่อประกันการบังคับโทษ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับรัฐใน “การดำเนินคดีชั้นกำหนดคดี” (Erkenntnisverfahren) หรือเป็นหลักประกันสำหรับรัฐใน “การดำเนินคดีชั้นบังคับคดี” (Vollstreckungsverfahren) หรือเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับรัฐทั้งสองประกันที่กล่าวมาแล้ว²² นั่นเอง

การปล่อยตัวชั่วคราวนั้นเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ถูกคิดค้นขึ้นเพื่อประสานประโยชน์ระหว่างระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) ที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของสังคมให้ปลอดภัย โดยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นสังคมย่อมต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ จนเกิดหลักในการดำเนินคดีอาญาที่กระบวนการพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เนื่องจากหากพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงย่อมมีตัวจำเลยไว้ลงโทษ จากหลักการนี้รัฐจึงจำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ เพื่อป้องกันมิให้

¹⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2556, จาก

www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/book.pdf

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคแรก.

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172.

²² คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 249.

หลบหนีหรือไปก่อภัยอันตรายขึ้นอีก แต่ภายใต้หลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขากระทำผิดตามระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) การควบคุมหรือขังผู้ถูกกล่าวหาก่อนที่จะพิสูจน์ได้ว่า เขากระทำผิดจริงตามข้อกล่าวหาเพียงเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาเท่านั้น เป็นการลงโทษบุคคลนั้นล่วงหน้า ซึ่งบางครั้งอาจใช้ระยะเวลาในการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีนานมาก และถ้าคำพิพากษาของศาลตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ อิสระภาพที่จำเลยได้สูญเสียไปไม่สามารถทดแทนด้วยสิ่งใดได้ ด้วยเหตุนี้การปล่อยตัวชั่วคราวโดยการกำหนดให้มีการประกันและหลักประกันเพื่อประกันการมีตัวจำเลยมาศาล จึงเป็นมาตรการทางกฎหมายที่เกิดขึ้นเพื่อประสานประโยชน์ระหว่างระบบการดำเนินคดีอาญาทั้งสองซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยและคุ้มครองความปลอดภัยของสังคมได้ในขณะเดียวกัน

จากแนวคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เห็นว่าแม้รัฐจะมีอำนาจใช้มาตรการบังคับ (Compulsory Measures) เช่น การจับ ควบคุม หรือขังบุคคล เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของรัฐสามารถดำเนินไปได้โดยเรียบร้อยได้ก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็ต้องให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเป็นธรรมด้วย กรณีจึงต้องมีการควบคุมการใช้มาตรการบังคับควบคุมคู่กันไปด้วย

หลักการดำเนินคดีอาญาที่ดีนั้น จะต้องประกอบไปด้วยหลักที่สำคัญสองประการ คือ ประการแรกจะต้องมีกระบวนการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อจะทำให้สามารถค้นหาตัวผู้กระทำความผิดและนำตัวมาลงโทษได้อย่างถูกต้อง (Crime Control) และประการที่สองต้องเป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือประชาชนทั่วไป มิให้ต้องเดือดร้อนหรือถูกกระทบกระทั่งสิทธิเสรีภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาลในการค้นหาความจริงนั้น (Due Process)²³ ซึ่งหมายความว่าในการใช้มาตรการต่างๆ ในการดำเนินคดีอาญานั้นจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐโดยรัฐจะต้องพยายามที่จะรักษาสมดุลของหลักการทั้งสองไว้ด้วยการชั่งน้ำหนักอย่างยุติธรรม (Fair Balance) ระหว่างผลประโยชน์ของรัฐกับเอกชน²⁴ และต้องพยายามผสมผสานวัตถุประสงค์ทั้งสองประการดังกล่าวให้ลงตัวด้วย²⁵

ในการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นศาลในประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือศาลในประเทศภาคพื้นยุโรป (Continental Europe) ต่างยึดถือหลักการสำคัญที่ว่า ศาลจะต้องฟัง

²³ ณรงค์ ใจหาญ. (2540, มิถุนายน). “หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่: ปัจจุบันและทศวรรษหน้า (2540-2550).” *บทบัญญัติ*, 53 (2). หน้า 64.

²⁴ ดารารวรรณ ใจคำป้อ. (2534)การแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหา. หน้า 130-131.

²⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). *คำอธิบายการดำเนินคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. หน้า 27.

พยานหลักฐานจนปราศจากความสงสัยอันควร (Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจึงจะพิพากษาลงโทษ และหากมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (In dubio pro reo) ให้แก่จำเลย จึงทำให้เกิดหลักในการดำเนินคดีอาญาที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขามีความผิดตามกฎหมาย (Presumption of Innocence) ซึ่งก่อให้เกิดผลตามมาก็คือ ในระหว่างที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นผู้กระทำความผิด ก็จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะมีการคุมขังหรือเอาตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาไว้ในอำนาจรัฐในระหว่างคดีโดยไม่มีความจำเป็นและควรที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับอิสรภาพด้วยการปล่อยตัวเขาไปชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นได้มีโอกาสปรึกษาหารือกับทนายความของตนและมีโอกาสที่จะไปแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อเตรียมการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ การนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาควบคุมหรือกักขังไว้หรือการควบคุมหรือกักขังผู้นั้นไว้ต่อไป เพียงเพื่อประโยชน์แห่งความสะดวกในการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานหรือการพิจารณาคดีของศาล นอกจากจะเท่ากับเป็นการลงโทษบุคคลผู้นั้นไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะพิสูจน์ได้ว่าเขาได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา เพราะทำให้เสรีภาพในร่างกายของบุคคลนั้นต้องสูญสิ้นไปแล้ว ยังเป็นการปิดกั้นโอกาสไม่ให้เขาเหล่านั้นไปเตรียมการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่อีกด้วย จึงเป็นการปฏิบัติที่ขัดกับหลัก “Presumption of Innocence” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวข้างต้น²⁶

ด้วยเหตุนี้ “การปล่อยตัวชั่วคราว” ซึ่งเป็นมาตรการที่ช่วยผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลย ด้วยการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพไปชั่วคราว จึงเป็นมาตรการถูกนำมาใช้เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (Crime control Model) ที่คำนึงถึงความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม เป็นสำคัญกับระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) ที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและเป็นการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมไปด้วยในขณะเดียวกัน อันเป็นการประสานประโยชน์ของบุคคลและประโยชน์ของสาธารณะ (Private Interest versus Public Interest) เข้าด้วยกัน²⁷

²⁶ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2534,กรกฎาคม). “บทสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญา.” วารสารอัยการ, 14 (161). หน้า 3.

²⁷ แหล่งเดิม. หน้า 3.

อย่างไรก็ดีในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวก็ต้องทำให้เกิดหลักประกันได้ว่าผู้กระทำผิดจะต้องถูกนำตัวมาพิจารณาลงโทษและไม่มีโอกาสไปทำลายพยานหลักฐานหรือไปก่ออันตรายแก่ผู้อื่นต่อไป เพื่อเป็นการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมและป้องกันมิให้มีการลงโทษโดยการแก้แค้นกันเอง กล่าวคือผู้ถูกกล่าวหาต้องมีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว หากเขาสามารถให้หลักประกันจนเป็นที่พอใจได้ว่าจะไม่หลบหนีการพิจารณาคดี หรือไม่ไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น แต่ในการกำหนดประกันหรือหลักประกันก็ไม่ควรที่จะเป็นบทลงโทษและควรกำหนดเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น โดยจะเรียกประกันหรือหลักประกันสูงจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้²⁸ ทำให้เห็นว่าเขาไม่ควรจะต้องได้รับความเสียหายในขณะรอการพิจารณา ดังนั้นเพื่อให้การปล่อยชั่วคราวสามารถบรรลุผลในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยและคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมได้ในขณะเดียวกัน การใช้ดุลพินิจของผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวจึงต้องตกอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมที่เหมาะสม

2.2 แนวความคิดการจัดหาหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว

ในหลักการแล้วการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเป็นเรื่องของข้อยกเว้น กล่าวคือการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐต้องเกิดจากความจำเป็นเท่านั้น อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติในชั้นการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นศาลมักมีการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเป็นหลักซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง²⁹

สำหรับการปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทยนั้น แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะได้บัญญัติให้ศาลสามารถมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้ถึง 3 ประเภท คือ ปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีประกัน ปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันและปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน³⁰ แต่ในทางปฏิบัติแล้วเจ้าพนักงานหรือศาลมักจะพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยให้ความสำคัญกับหลักประกันเป็นหลัก³¹ ทั้งที่ตามกฎหมายแล้วหาได้เรียกร้องหลักประกันแต่อย่างใด³² และในการพิจารณาหลักประกันของเจ้าพนักงานและศาลนั้น แต่ละหน่วยงานได้สร้างกฎเกณฑ์โดยกำหนดวงเงินประกันหรือราคาหลักประกันอันเป็นเงื่อนไข

²⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 239 วรรคหนึ่ง, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (7) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม.

²⁹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 328.

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 และ มาตรา 110.

³¹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 272-273.

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง.

แห่งการประกันตัวไว้เป็นมาตรฐานสำหรับคดีความผิดแต่ละประเภทตามฐานความผิด หรือความรุนแรงของโทษ³³ และแม้ในกฎหมายดังกล่าวนั้นจะได้ให้ดุลพินิจแก่ผู้พิพากษาที่อาจจะพิจารณา กำหนดวงเงินประกันให้มากหรือน้อยกว่าวงเงินประกันที่กำหนดไว้เพียงใดก็ได้ ตามความเหมาะสมในแต่ละคดีได้ก็ตามแต่ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ก็มักจะใช้ดุลพินิจแก่ผู้ต้องหาและจำเลย ทุกคนเหมือนกัน ตามกฎหมายที่กำหนดไว้เพื่อแสดงว่าไม่ได้ลำเอียงและเป็นการป้องกันตนเอง จากการเสี่ยงถูกร้องเรียนว่าทุจริต³⁴ โดยไม่ได้พิจารณาถึงสถานะของบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ที่ต่างกัน

อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบราคาหลักประกันที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐานที่แน่นอนสำหรับ ความผิดแต่ละประเภทกับฐานะความเป็นอยู่ของบุคคลทั่วไปแล้ว ถือว่าเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนมักจะถูกตัดโอกาสในการที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว เพราะไม่อาจจะหาหลักทรัพย์มาขอประกันตัวได้ ถึงแม้เขาจะมีสิทธิตามเงื่อนไขที่จะร้องขอให้ ปล่อยตัวชั่วคราวได้ก็ตามและต้องถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนและ ในชั้นศาล ทำให้คนจนต้องสูญเสียเสรีภาพ ซึ่งปัญหาในกรณีดังกล่าวนี้จะไม่มีความเกิดขึ้นได้อย่าง แน่นนอนกับคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางกฎหมายของบุคคลที่มี ฐานะทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกันในแง่ที่ว่า บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับ การปล่อยชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี³⁵

2.2.1 หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 5 หมวด 3 ว่าด้วยการปล่อยตัว ชั่วคราว อนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยขอประกันตัวระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาของศาลได้ โดยกฎหมายไม่ได้ใช้คำว่า “ค้ำประกัน” หรือประกันตัวจริงๆ เหมือนในทางแพ่ง แต่ใช้คำว่า “การปล่อยตัวชั่วคราว” ซึ่งเป็นคำกลางๆ หมายถึง การปล่อยตัวผู้ต้องหาจากการควบคุมในระหว่าง ทำการสอบสวนก่อนฟ้องศาลและการปล่อยตัวจำเลยจากการขังตามอำนาจศาลในระหว่างพิจารณา ตั้งแต่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และฎีกา อันเป็นการชั่วคราวในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณานั้น การประกันเป็นเพียงวิธีการที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวนั่นเอง³⁶

³³ บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ฯ.

³⁴ อาริย์พร กลั่นนุรักษ์. (2545). *การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข*. หน้า 81-82.

³⁵ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 271.

³⁶ สมพร พรหมพิตราร, พล.ต.ท.ดร.ณ โสติพิพันธ์, พ.ต.อ. โคม วิศิษฐ์สรอรรถ และวิศิษฐ์สรอรรถ วิศิษฐ์สรอรรถ. (2542). *การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย*. หน้า 1.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 วรรคแรก บัญญัติว่า “คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้ต้องหาต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องดังนี้” จากมาตราดังกล่าวกฎหมายกำหนดให้ทำเป็นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ ดังนั้นการขอปล่อยชั่วคราวให้ทำเป็นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวยื่นได้โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง หรือโดยผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องทั้งในด้านส่วนตัวและในด้านคดี โดยได้แบ่งวิธีการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวออกเป็น 3 วิธี คือ

1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยไม่ต้องทำสัญญาประกันให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาล เพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก³⁷

“สาบาน” คือการกล่าวคำปฏิญาณโดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพยาน³⁸ ซึ่งตามประเพณีเดิมจะต้องค้ำน้ำพระพุทธรูป น้ำเทพมนตร์หรือสุราผสมเลือดที่ผู้ร่วมสาบานกริดำให้หยดลงไปด้วย

“ปฏิญาณตน” คือการให้คำมั่นสัญญา³⁹ โดยมากมักเป็นไปตามแบบพิธีตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน

ซึ่งได้แก่คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี⁴⁰ และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามนัดหรือหมายเรียกก็จะถือว่าผิดสัญญาประกันไม่ได้ เพราะไม่มีสัญญาประกันที่จะบังคับได้⁴¹

2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน คือ การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราวและเมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้โดยจำนวนเงินในสัญญาประกันนี้อาจเรียกว่าค่าประกันตลอดจนอาจมีข้อความอื่นอันพึงมีในสัญญาประกัน⁴² กล่าวคือ ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกันแล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111.

³⁸ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

³⁹ แหล่งเดิม หน้า 647.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสอง.

⁴¹ กุศล บุญเย็น. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 126.

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112.

และเมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้ วิธีนี้บังคับใช้กับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป⁴³

3. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราวโดยให้ผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันตามวิธีที่ 2 และให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมาตามที่เจ้าพนักงานหรือศาลต้องการซึ่งมีอยู่ 3 ชนิด คือ⁴⁴

- (1) มีเงินสดมาวาง
- (2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง
- (3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์

หลักประกันตาม (1) และ (2) ตามปกติจะเป็นของผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวตนเอง โดยทำสัญญาประกันกับพนักงานสอบสวน อัยการหรือศาลและระบุในสัญญาว่ามีเงินสดมาวางเท่าใด หรือมีหลักทรัพย์อื่น เช่น โฉนดที่ดิน สมุดคู่ฝากเงินธนาคารหรือตัวสัญญาใช้เงินมาวางไว้แทนเงิน โดยกำหนดไว้ในสัญญาประกันว่าหากไม่มาตามนัดหรือหมายเรียกยอมให้เจ้าพนักงานหรือศาลริบเงินหรือบังคับเอาจากหลักทรัพย์ดังกล่าวได้ ส่วนหลักประกันตาม (3) เป็นของผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่นญาติพี่น้อง สามีหรือภริยา หรือบิดามารดา กับบุตร หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกันทางธุรกิจการค้าโดยบุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้ทำสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล พร้อมกับระบุหลักทรัพย์ดังกล่าวในสัญญานั้น เป็นการประกันหากผิดสัญญาจะใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญา และถ้าไม่มีเงินใช้ตามระบุดังกล่าวก็จะยอมให้บังคับเอาจากหลักทรัพย์ที่แสดงไว้นั้น

การปล่อยชั่วคราวจึงมิได้สามประการดังกล่าวข้างต้น และการที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับความหนักเบาของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดอาญาต่างๆ เป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวน อัยการหรือศาลใช้ดุลพินิจว่าความผิดประเภทใดควรปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือต้องมีประกัน หรือถึงขนาดต้องมีทั้งประกันและหลักทรัพย์ด้วยหรือไม่

ดังนี้แสดงว่าในเรื่องหลักประกันนั้นโดยหลักแล้วกฎหมายไม่ได้เรียกร้อง อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพบว่าการปล่อยชั่วคราวนั้นทั้งเจ้าพนักงานและศาลมักจะมีการเรียกหลักประกันด้วยเสมอ ทางปฏิบัติดังกล่าวนี้จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล นอกจากนั้นยังนำมาซึ่งปัญหาการตีราคาหลักประกันอีกด้วย

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 บรรทัดแรก.

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 และมาตรา 114.

2.2.2 การจัดหาหลักทรัพย์เพื่อเป็นหลักประกันในการขอยืมชั่วคราว

หลักประกันในการขอยืมชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ผู้ร้องขอประกันจัดหาตามมาตรา 114⁴⁵ กำหนดว่าหลักประกันมี 3 ประเภท คือ เงินสด หลักทรัพย์อื่นและบุคคลเป็นประกัน หรือหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์ โดยในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลต่างก็มีกฎระเบียบที่กำหนดถึงหลักประกันแตกต่างกันออกไป ซึ่ง มาตรา 114 บัญญัติว่า

มาตรา 114 บัญญัติว่า “เมื่อจะขอยืมชั่วคราวโดยให้มีประกันและหลักประกันด้วย ก่อนปล่อยตัวไป ให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมาดังต้องการ

หลักประกันมี 3 ชนิด คือ

- (1) มีเงินสดมาวาง
- (2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง
- (3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์”

โดยใน (2) ตามข้างต้นที่ระบุว่าหลักทรัพย์อื่นมาวาง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวไม่ได้ระบุว่าหมายความถึงอะไรบ้าง แต่มีในข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พุทธศักราช 2548 ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่าหลักทรัพย์อื่น เช่น

(1) ที่ดินมีโฉนด หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือกรรมสิทธิ์ห้องชุดต้องมีหนังสือรับรองประเมินที่ดินจากสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือจากที่ว่าการอำเภอหรือเขตในที่ดินตั้งอยู่ แล้วแต่กรณี ซึ่งออกให้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน รับรองโดยเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนหรือผู้ทำการแทน

(2) พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว หรือเช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือเช็คที่ธนาคารรับรองแล้ว

(3) เงินฝากธนาคาร กรณีนี้จะต้องมีหนังสือรับรองของธนาคารมาแสดงประกอบด้วยว่า ผู้ร้องขอประกันมีวงเงินอยู่ตามจำนวนที่ปรากฏอยู่ในสมุดเงินฝากหรือใบรับเงินฝากประจำของธนาคารจริง และธนาคารจะไม่ให้เจ้าของบัญชีถอนเงินจำนวนนั้นจนกว่าศาลจะมีคำสั่ง

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114.

เพิกถอนเป็นลายลักษณ์อักษร และเมื่อทำสัญญาประกันแล้ว ศาลจะต้องมีหนังสือแจ้งอายัดเงินในบัญชีไปยังธนาคารด้วยทุกครั้ง

- (4) หนังสือค้ำประกันหรือหนังสือรับรองของธนาคาร
- (5) หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย
- (6) บางศาลเคยพิจารณาอนุญาตให้ใช้สิ่งต่อไปนี้เป็นหลักทรัพย์

ก. รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ กรณีควรให้ผู้ร้องขอประกันนำทะเบียนรถและนำรถมาแสดงให้เห็นเจ้าหน้าที่ศาลตรวจสอบสภาพและประเมินราคา

ข. ที่ดินมีเอกสาร เช่น ภ.บ.ท 5 น.ส. 2 หรือ สปก.

ค. บ้านพักอาศัย กรณีควรให้ผู้ร้องขอประกันมีภาพถ่ายบ้าน

ง. ทรัพย์สินที่ติดจำนอง หรือมีการระมัดพัน กรณีควรให้ผู้ร้องขอประกันแสดงให้เห็นว่าราคาทรัพย์สินที่เกินจากจำนองมีจากภาระติดพันมีจำนวนเพียงพอต่อการใช้เป็นหลักประกัน

กรณีบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน กรณีนี้ต้องมีหนังสือรับรองจากต้นสังกัดแสดงสถานะ ตำแหน่ง และระดับอัตราเงินเดือน และจะต้องระบุว่าจะนำไปประกันบุคคลใดที่ศาลใด และมีการประกันมาแล้วหรือไม่ เท่าใด และควรให้ผู้ร้องขอประกันแสดงใบรับรองเงินเดือนล่าสุดที่แสดงถึงรายรับหลังจากหักภาระต่างๆ แล้ว

(1) ส่วนราชการ กรณีข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาค้ำประกันตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาค้ำประกัน⁴⁶

(2) ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ⁴⁷ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่นๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมืองและทนายความ ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส หรือ

⁴⁶ ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พุทธศักราช 2548 ข้อ 11.3.

⁴⁷ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีหนังสือที่ ศธ 1181/6078 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2542 ห้ามข้าราชการใช้หลักทรัพย์หรือสถานการณเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือในข้อหาไม่วางในครอบครองซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ประเภทต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ ยกเว้นการประกันตัวบุคคลที่เป็นสามีหรือภรรยา บุพการี ผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ ของข้าราชการผู้นั้น และการออกหนังสือรับรองสถานะ การเป็นข้าราชการไปประกันตัวบุคคลดังกล่าวให้ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดต้นสังกัดเป็นผู้ลงนามในหนังสือรับรอง.

บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

(3) ผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ เกษตรกร พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทนายความ ผู้สอบบัญชี ครู ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน หรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ในกรณีความผิดที่ตนถูกกล่าวหาเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือการปฏิบัติงานในการประกอบอาชีพโดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 15 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

(4) บางกรณีที่มีความผิดไม่ร้ายแรง ศาลอาจพิจารณาอนุญาตให้บิดา มารดา เป็นผู้ร้องขอประกันตัวบุตรได้ โดยไม่ต้องมีหลักประกัน

(5) นิติบุคคลในกรณีที่กรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย

2.2.3 หลักประกันอื่นที่เป็นหลักทรัพย์ในชั้นศาล

การเรียกประกันหรือหลักประกันในชั้นศาลมีข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พุทธศักราช 2548

เดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 239 บัญญัติห้ามมิให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจนเกินควรแก่กรณี ปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)⁴⁸ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม บัญญัติให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับวางหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ประธานศาลฎีกาจึงออกข้อบังคับนี้ ซึ่งมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับ มาตรา 30 มาตรา 31 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้กระทำได้ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายไว้ ดังต่อไปนี้ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับหลักประกันอื่นเป็นหลักทรัพย์อื่นนั้น ได้กำหนดไว้ในข้อ 10 ดังนี้⁴⁹

⁴⁸ มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม (7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวดังต่อไปนี้.

⁴⁹ สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). *คู่มือการปล่อยชั่วคราว พุทธศักราช 2549*.

ข้อ 10. การปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน อาจใช้หลักทรัพย์ดังต่อไปนี้

10.1 ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือห้องชุดโดยมีโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงานที่ดินมาแสดง หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นประกันด้วย ก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้านและหนังสือประเมินราคาส่งปลูกสร้างที่น่าเชื่อถือประกอบด้วย

10.2 หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ใบรับเงินฝากประจำธนาคาร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่าย และธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็กที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ในวันที่ทำสัญญาประกัน และหนังสือรับรองของธนาคารหรือบริษัทประกันภัยเพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น ทั้งนี้ ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้ศาลตรวจสอบเพื่อขอคำยืนยันจากธนาคารหรือบริษัทประกันภัยที่ออกหนังสือรับรองนั้น

เมื่อทำสัญญาประกันแล้ว ให้ศาลมีหนังสือแจ้งอายัดไปยังสำนักงานที่ดิน สำนักงานเขต หรืออำเภอ หรือธนาคารแล้วแต่กรณีทันทีและเมื่อสัญญาประกันสิ้นสุดลงให้รีบคืนหลักประกัน และแจ้งการยกเลิกการอายัดโดยเร็ว ในกรณีที่ใช้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยเป็นหลักประกันให้ศาลแจ้งจำนวนวงเงินประกันในสัญญาประกันให้บริษัทประกันภัยทราบด้วย

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่าประเภทของหลักทรัพย์เพื่อเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวนั้นมีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พุทธศักราช 2548

2.3 แนวความคิดการเกิดกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพและการนำกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพมาเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว

ในปัจจุบันมีคดีอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเนื่องจากการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคลในสังคมค่อนข้างวุ่นวาย ไม่ว่าสาเหตุมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อบุคคลจำนวนมากมาอยู่รวมกันเป็นสังคม รวมถึงการแข่งขันการทำมาหากินเพื่อปากท้องของตนเองและครอบครัว ซึ่งคำว่า “สังคม” นั้น หมายถึงการอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีที่มาและแหล่งกำเนิดที่แตกต่างกัน จึงทำให้เห็นได้ว่าการกระทบกระทั่งกัน การโต้แย้งกันก็จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก จนบางครั้งเกิดเป็นคดีความ ซึ่งการกระทำนั้นอาจจะเกิดจากการกระทำโดยประมาทก็ได้ ซึ่งกรณีนี้ตนเองก็อาจมีความเสี่ยงหรือมีโอกาสที่จะกระทำความผิดทางอาญาโดยประมาทหรือกระทำโดยเจตนาขึ้นได้

ศาลยุติธรรมจึงเกิดแนวความคิดจัดทำกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด ให้บริษัทประกันภัยได้ขยายความคุ้มครองผู้เอาประกันภัย โดยครอบคลุมถึงการรับเป็นนายประกัน ให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ขับขี่ซึ่งได้รับความยินยอมจากผู้เอาประกันภัย และการดำเนินการเป็นไปโดยราบรื่นและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายนั้น ซึ่งเป็นกรณีที่บุคคลทั่วไปประสงค์จะมีหลักประกันในการขอประกันตัวไว้ล่วงหน้าเนื่องจากตนเองมีความเสี่ยงหรือมีโอกาสที่จะกระทำความผิดทางอาญาโดยประมาท หรือตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีความผิดทางอาญา โดยประมาทจึงได้ซื้อกรรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพก่อนกระทำความผิดจากบริษัทประกันภัย ซึ่งบริษัทประกันภัยจะออกกรรมธรรม์ให้กับผู้เอาประกันภัย เพื่อสามารถใช้เป็นหลักทรัพย์สินในการยื่นขอประกันตัวต่อเจ้าพนักงานเมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาดังกล่าวได้⁵⁰

อีกประเด็น คือ เมื่อประชาชนซึ่งต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งยังไม่อาจตัดสินใจได้ว่ากระทำผิดจริงหรือไม่ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็มีหลักถึงการรับประกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดให้ยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดจริง จึงปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้⁵¹ และเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างการดำเนินคดี เพราะไม่สามารถนำหลักทรัพย์สินมาขอประกันตัวได้อาจเป็นเพราะมีฐานะยากจนจึงต้องถูกควบคุมตัวหรือคุมขังทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพไป รวมถึงปัญหาข้อขัดข้องในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามกฎหมายในเรื่องการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการกำหนดวงเงินประกันสำหรับความผิดในข้อหาต่างๆ รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหลักทรัพย์สิน ปัญหาการบังคับคดีหลังผิดสัญญาประกัน รวมถึงปัญหาที่เกิดจากระบบนายประกันอาชีพเกี่ยวกับพฤติกรรมในทางมิชอบของนายประกันอาชีพที่มักใช้วิธีการหลอกลวงและแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบและเกินสมควรในการแลกเปลี่ยนจากการให้ใช้หลักทรัพย์สินเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว หรือสามารถนำหลักทรัพย์สินยื่นประกันตัวได้แต่ต้องเสียค่าตอบแทนในการเช่าหรือยืมหลักทรัพย์สินให้กับนายประกันอาชีพอย่างไม่เป็นธรรม

จากสภาพดังกล่าวทำให้เกิดปัญหามากมาย สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจนและสร้างความเสื่อมเสียให้แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าศาลจะได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการนำมาตรการควบคุมดูแลและป้องกันการเอารัดเอาเปรียบของพวกนายประกันอาชีพเหล่านี้มาใช้ เช่น การปรับปรุงอัตราเงินประกันหรือหลักประกันให้ต่ำลง การขึ้น

⁵⁰ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2556, จาก <http://www.oic.or.th/th/n/n04.php>

⁵¹ แหล่งเดิม. หน้า 110.

ทะเบียนนายประกันอาชีพหรือการจัดทำบัญชีนายประกันที่ผิดสัญญา เป็นต้น แต่ก็ยังไม่สามารถจัดปัญหาที่เกี่ยวกับนายประกันอาชีพได้อย่างหมดสิ้น⁵² ทำให้ผู้เกี่ยวข้องพยายามที่จะคิดค้นหามาตรการต่างๆ ที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องการปล่อยชั่วคราวเป็นไปได้โดยราบรื่นและก่อให้เกิดความเป็นธรรมชาติและความเสมอภาคและเท่าเทียมกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย และประชาชนที่มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน ซึ่งทางศาลยุติธรรมเห็นว่ามาตรการในการนำบริษัทประกันภัยเข้าสู่ระบบประกันตัวในคดีอาญาเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่เหมาะสมจะได้มีการศึกษาและนำมาใช้ให้เป็นรูปธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก้ไขปัญหที่เกิดจากนายประกันอาชีพและปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจน เพื่อที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นได้รับโอกาสปล่อยชั่วคราวได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันกับบุคคลอื่นที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่า⁵³

สำนักงานศาลยุติธรรมจึงเกิดแนวคิดจากการที่จะจัดระบบการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยเพิ่มทางเลือกให้กับประชาชนในการจัดหาหลักประกันมาวางศาลซึ่งกรมธรรม์ประกันภัยอสังหาริมทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งของหลักประกัน เพื่อคุ้มครองอสังหาริมทรัพย์ของผู้ต้องหาในระหว่างดำเนินคดี และเพื่อที่จะมิให้เกิดระบบนายประกันอาชีพ ซึ่งสุดท้ายวัตถุประสงค์ของการนำบริษัทประกันภัยเข้าสู่ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้น ก็มุ่งหวังให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจนได้รับประโยชน์จากการปล่อยชั่วคราวระหว่างถูกดำเนินคดีโดยถ้วนหน้าและครอบคลุมทั้งทั้งประเทศ⁵⁴

การประกันอสังหาริมทรัพย์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น เพราะเป็นการช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถใช้กรมธรรม์ประกันอสังหาริมทรัพย์และหนังสือรับรองความรับผิดชอบของบริษัทประกันภัยเป็นหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อวางในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลได้แล้วแต่กรณี

ดังนั้นสำนักงานศาลยุติธรรมจึงร่วมกับกรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสมาคมประกันวินาศภัย จึงได้จัดทำกรมธรรม์ประกันอสังหาริมทรัพย์ขึ้นตามหลักการและเหตุผลข้างต้น

⁵² วรุฒิ ทวาทสิน. (2547). “การนำบริษัทประกันภัยเข้าสู่ระบบการประกันตัวในคดีอาญา: ทางเลือกใหม่ของผู้ต้องหาและจำเลย.” *บทบัญญัติ*, 60 (1), หน้า 93.

⁵³ คณิต ณ นคร ข (2547, 16 ธันวาคม). “ธุรกิจประกันภัยในคดีอาญา.” *มติชนรายวัน*, หน้า 7.

⁵⁴ วรุฒิ ทวาทสิน. เล่มเดิม, หน้า 105.

แนวความคิดการนำกรรมธรรม์ประกันอิสราฟเพื่อมาเป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราวนั้น ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วกรรมธรรม์ประกันอิสราฟไม่ได้เป็นหลักทรัพย์ในตัวเองเสียทีเดียว แต่คงต้องเรียกว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักทรัพย์นำถูกต้องกว่า เนื่องจากมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พุทธศักราช 2548 กำหนดใน ข้อ 10 ว่าด้วยเรื่องการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน ซึ่งได้กำหนดไว้ใน ข้อ 10.2 ระบุให้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย เป็นหลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนได้ เพื่อใช้ในการชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน⁵⁵ ซึ่งหลักทรัพย์อย่างอื่นนี้หมายถึงหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยด้วยโดยไม่ได้กำหนดว่าหลักทรัพย์อย่างอื่นนั้น คือกรรมธรรม์ประกันอิสราฟ

ดังนั้นเห็นได้ว่ากรรมธรรม์ประกันอิสราฟกับหนังสือรับรองมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงซึ่งกันและกันเพื่อที่จะมีความสมบูรณ์ในการที่จะเป็นหลักทรัพย์อย่างอื่นในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว

การนำกรรมธรรม์ประกันอิสราฟมาเป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราวนั้น โดยบริษัทประกันภัยจะขายกรรมธรรม์ประกันอิสราฟเพื่อคุ้มครองบุคคลที่จะเป็นหรือเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยคิดค่าเบี้ยประกันในการให้ความคุ้มครองเมื่อผู้เอาประกันได้เข้าตกลงทำสัญญากับฝ่ายผู้รับประกันแล้ว โดยสิทธิและหน้าที่เงื่อนไขต่างๆ ของผู้เอาประกันและผู้รับประกันจะระบุในกรรมธรรม์และเอกสารแนบท้าย โดยบริษัทประกันภัยจะให้กรรมธรรม์แก่ผู้เอาประกันไว้ชุดหนึ่งเพื่อเป็นหลักฐานและจากนั้นบริษัทประกันจะออกหนังสือรับรองความรับผิดชอบของบริษัทประกันภัยตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในกรรมธรรม์ เพื่อที่บริษัทประกันภัยมีหน้าที่ออกหนังสือรับรองความรับผิดชอบเพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว ซึ่งสัญญาประกันตัวจำเลยตามแบบฟอร์มศาลจะเรียกว่า ผู้ขอประกัน โดยทางปฏิบัติบริษัทผู้รับประกันภัยเป็นผู้ขอประกันตามสัญญาประกันตัวจำเลย และเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดสัญญาประกันไม่ไปพบเจ้าพนักงานตามกำหนดนัด บริษัทประกันภัยจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ค่าปรับ ค่าฤชาธรรมเนียม และค่าเสียหายตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกันดังกล่าวให้แก่เจ้าพนักงาน ตามหนังสือรับรองที่บริษัทผู้รับประกันภัยให้ไว้แต่ทั้งนี้รวมกันแล้วไม่เกินจำนวนเงินเอาประกันภัยที่ระบุไว้ในหน้าตารางกรรมธรรม์ประกันภัย

จากการศึกษากฎหมายและแนวปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศ ยังไม่พบว่า มีประเทศใดที่นำบริษัทประกันภัยเข้ามาสนับสนุนงานกระบวนการยุติธรรม

⁵⁵ สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มเดิม.

ในการออกหนังสือรับรอง เพื่อการชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกันที่ให้ไว้กับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ประเทศไทยจึงเป็นประเทศแรกที่สร้างระบบดังกล่าวขึ้นมา⁵⁶

2.4 การใช้กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพในการขอลปล่อยชั่วคราวเพื่อช่วยมิให้เกิดระบบนายประกันอาชีพ

เนื่องจากในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานและศาลไม่ได้พิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ แต่ให้เป็นเรื่องขั้นตอนของการปล่อยชั่วคราวและในทางปฏิบัติยังเน้นความสำคัญของการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันอย่างมากด้วย ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลายคนที่ไม่มีหลักประกัน ต้องพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ได้เสรีภาพกลับคืนมา แม้จะเป็นการชั่วคราวก็ตาม

การกระทำความผิดเมื่อเป็นการกระทำที่ผิดหลักการของกฎหมายในเรื่องการปล่อยชั่วคราว จึงเกิดช่องว่างเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลที่เรียกว่า “นายประกันอาชีพ” แทรกตัวเข้ามาเพื่อทำมาหากินกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁵⁷ และแสวงหาประโยชน์บนความทุกข์ของผู้ต้องหาและจำเลย โดยการเสนอตนเข้าทำสัญญาประกัน หรือเสนอหลักทรัพย์ หรือหลักประกันต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่สามารถหาหลักประกันอย่างอื่นได้เพื่อใช้ยื่นขอประกันตัวแล้วถือโอกาสเอารัดเอาเปรียบผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นอย่างไม่เป็นธรรม ด้วยการเรียกร้องค่าตอบแทนที่สูงเกินควร ทั้งในระหว่างการพิจารณาคดีนายประกันอาชีพมักมีการเรียกเงินจากผู้ต้องหาหรือจำเลยเพิ่มขึ้น โดยอ้างว่าเป็นค่าธรรมเนียมศาล เมื่อชาวบ้านที่ไม่รู้กฎหมายหลงเชื่อจึงยินยอมจ่ายเงินให้นายประกัน และหากไม่ยอมให้เงินนายประกันจะข่มขู่โดยอ้างว่าจะถอนประกันหรือหลักประกัน หรืออาศัยช่องทางของกฎหมายที่ให้อำนาจนายประกันในการจับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลเพื่อส่งตัวคืนศาล⁵⁸ จนที่สุดผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องยอมจ่ายเงินให้ไป

การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องตกอยู่ในสภาพถูกบีบคั้น กดดัน และคุกคามอย่างไร้มนุษยธรรมจากนายประกันอาชีพ อาจทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไปก่ออาชญากรรมต่างๆ เพื่อหาเงินมาแลกกับอิสรภาพ ซึ่งสุดท้ายผลเสียหายก็ตกสู่สังคม เนื่องจากผลประโยชน์ที่มากมาข่มขู่หาศาลของนายประกันอาชีพที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ ยังนำไปสู่ปัญหาการทุจริตและประพฤตินิชอบของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และก่อให้เกิดธุรกิจนอกกฎหมายในการติดตามนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีประกันมาส่งศาล เป็นเหตุให้บุคคลนั้น

⁵⁶ วรวิทย์ ทวาทสิน. เล่มเดิม. หน้า 93.

⁵⁷ คณิศ ณ นคร ข เล่มเดิม. หน้า 7.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ มาตรา 117.

ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวโดยมิชอบซึ่งสร้างความเสียหายและเสื่อมเสียแก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐเป็นอย่างยิ่ง

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” ซึ่งหมายความว่า บุคคลทุกคนไม่ว่าจะยากจน ร่ำรวย มียศ ตำแหน่ง ก็ต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน ไม่มีบุคคลใดจะได้รับความสิทธิพิเศษเหนือกฎหมายแม้ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติการที่บุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โอกาสที่ได้รับประโยชน์หรือได้รับความคุ้มครองด้านกฎหมายก็แตกต่างกันไปด้วย โดยคนจนมักประสบกับความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติของผู้คนในสังคม

“ความยากจน” หมายถึง ความไม่เพียงพอในปัจจัยที่ใช้ในการดำรงชีพ เชื้อชาติ ไร้ทรัพย์สิน⁵⁹ เช่น ปัจจัย 4 และอื่นๆ อันจำเป็นตามสภาพ ดังนั้น “ความยากจน” จึงเป็นลักษณะเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของบุคคลทางสังคมอย่างหนึ่ง

ระบบประกันตัวที่ใช้หลักประกันเป็นเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวเช่นนี้ จึงนำไปสู่ปัญหาความไม่เสมอภาคทางกฎหมายของบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกันในแง่ที่ว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี⁶⁰ เพราะคนรวยสามารถที่จะหาหลักทรัพย์มาขอประกันตัวได้โดยง่าย แต่คนจนย่อมเป็นการยากที่จะหาหลักประกันมาเพื่อขอประกันตัว

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้รัฐจึงมีนโยบายการใช้ธุรกิจประกันภัยในคดีอาญาโดยคำริว่า บุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจนนั้นน่าจะได้ประกันตนไว้กับบริษัทประกันภัยไว้เป็นการล่วงหน้า และบริษัทประกันภัยก็ควรจะเรียกเบี้ยประกันภัยในอัตราต่ำมาก เพราะบุคคลทั่วไปคงไม่มีใครคิดที่จะทำผิดกฎหมายและหากพลาดพลั้งไปกระทำความผิดอาญาอย่างใดอย่างหนึ่งเข้าบริษัทประกันภัยก็จะได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือได้ทันท่วงที⁶¹ โดยรัฐเห็นว่าวิธีการนี้น่าจะเป็นวิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องนายประกันอาชีพที่มักหลอกลวงเอาไรด์เอาเปรียบผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจนได้ และทำให้ระบบงานปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยมีมาตรฐานขึ้นอันจะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย และยังเป็นการช่วยสร้างความเสมอภาคให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งยากจนทำให้บุคคลเหล่านี้มีโอกาสรับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น

⁵⁹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542.

⁶⁰ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 271.

⁶¹ คณิต ณ นคร ข เล่มเดิม, หน้า 7.

การประกันภัยอิสรภาพจึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับประชาชนที่ต้องการหาหลักทรัพย์เป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวแทนที่จะต้องวิ่งค้นหาหลักทรัพย์ด้วยความยากลำบาก การใช้กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพและหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยที่มีการควบคุมโดยรัฐเมื่อเป็นธรรมมากกว่าระบบนายประกันอาชีพซึ่งสุดท้ายผลที่ตามมาคือไม่มีการใช้หลักทรัพย์ของนายประกันอาชีพจึงเป็นการทำลายระบบนายประกันอาชีพไปเอง

2.5 รูปแบบของกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพ

กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพมีได้ทั้งกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดและกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด กล่าวคือ

กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด เป็นการประกันอิสรภาพผู้เอาประกันภัยไว้ล่วงหน้าก่อนมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และ

กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด เป็นการประกันอิสรภาพผู้เอาประกันภัยไว้หลังจากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วโดยผู้เอาประกันอาจตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งต้องถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังแล้วก็ได้

ซึ่งผู้เขียนขออธิบายรูปแบบของกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดและจะอธิบายรูปแบบของกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิดในลำดับถัดไป

2.5.1 รูปแบบกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด

แบบที่ 1 กรรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพก่อนกระทำความผิด (ใช้กับบุคคลทั่วไป) กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดจะใช้เป็นหลักประกันในการขอประกันตัวสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาท ซึ่งได้กระทำขึ้นภายในระยะเวลาประกันภัยเท่านั้นและกรรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพก่อนกระทำความผิดดังกล่าว จะต้องใช้เป็นหลักประกันในการประกันตัวภายในวันที่กำหนดในหนังสือรับรองเท่านั้น มิเช่นนั้นจะใช้ไม่ได้และเมื่อใช้เป็นหลักประกันแล้วสามารถใช้เป็นหลักประกันไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด และกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ใช้หนังสือรับรองเพื่อประกันตัวแล้วแต่ยังไม่เต็มวงเงินที่ระบุในหน้าตารางกรรมธรรม์ ผู้เอาประกันภัยสามารถขอหนังสือรับรองฉบับใหม่มีวงเงินประกันตัวเท่ากับจำนวนเงินเอาประกันภัยที่คงเหลืออยู่จากบริษัทประกันภัยได้

โดยกรรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพก่อนกระทำความผิดนั้น บริษัทประกันภัยจะขายกรรมธรรม์ที่มีวัตถุประสงค์อื่นให้แก่ผู้เอาประกันภัยรวมทั้งขายความคุ้มครองเพิ่มเติมในเอกสารแนบท้ายให้ความคุ้มครองถึงการประกันตัวผู้เอาประกันภัย ในกรณีที่ถูกล่าหว่ากระทำ ความผิดในคดีอาญาและจะถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังในอนาคต ทั้งนี้การให้ความคุ้มครองภายใต้

สัญญาประกันภัยอาจะระบุฐานความผิดไว้เฉพาะบางฐานความผิด หรืออาจเป็นความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับกรรมกรรมหลักก็ได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ก็เป็นการทำสัญญาประกันภัย เช่นเดียวกับการคุ้มครองการประกันตัวกรณีรถยนต์เกิดอุบัติเหตุในกรรมกรรมประกันภัยค่าจุนอุบัติเหตุ หรืออาจดำเนินการโดยบริษัทประกันภัยขายกรรมกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการเฉพาะในการประกันตัวผู้เอาประกันภัยในการกระทำความผิดอาญา การที่บริษัทประกันภัยได้ขยายความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยโดยครอบคลุมถึงการรับเป็นนายประกันให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ซบซี ซึ่งได้รับความยินยอมจากผู้เอาประกันภัย

การประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจซึ่งเป็นการประกันภัยที่กฎหมายไม่ได้บังคับ ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้เอาประกันภัยที่เห็นถึงความเสี่ยงภัยแห่งตนและมีต้องการกระจายความเสี่ยงภัยออกไปยังบุคคลอื่นคือการประกันภัยไว้กับบริษัทผู้รับประกันภัย ซึ่งผู้เอาประกันภัยสามารถเลือกซื้อความคุ้มครองตามประเภทที่ผู้เอาประกันภัยประสงค์ โดยบริษัทประกันภัยจะออกกรรมกรรมประกันภัยให้ไว้เป็นหลักฐานมีความคุ้มครองเงื่อนไข และช้อยกเว้นตามแบบที่นายทะเบียนให้ความเห็นชอบ ซึ่งการประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก คือ⁶²

การประกันภัยประเภท 1 เป็นการประกันภัยที่บริษัทประกันภัยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น โดยคุ้มครองความรับผิดชอบต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลภายนอก รวมถึงผู้โดยสารในรถยนต์คันที่เอาประกันภัย คุ้มครองความรับผิดชอบต่อทรัพย์สินของบุคคลภายนอก คุ้มครองความเสียหายต่อตัวรถยนต์ และคุ้มครองความสูญหายและไฟไหม้ของตัวรถยนต์

การประกันภัยประเภท 2 เป็นการประกันภัยที่บริษัทประกันภัยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น โดยคุ้มครองความรับผิดชอบต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลภายนอก รวมถึงผู้โดยสารในรถยนต์คันที่เอาประกันภัย คุ้มครองความรับผิดชอบต่อทรัพย์สินของบุคคลภายนอก และคุ้มครองความสูญหายและไฟไหม้ของตัวรถยนต์

การประกันภัยประเภท 3 เป็นการประกันภัยที่บริษัทประกันภัยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น โดยคุ้มครองความรับผิดชอบต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลภายนอก รวมถึงผู้โดยสารในรถยนต์คันที่เอาประกันภัย และคุ้มครองความรับผิดชอบต่อทรัพย์สินของบุคคลภายนอก ทั้งนี้การประกันภัยรถยนต์แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การประกันภัยประเภทไม่ระบุชื่อผู้ซบซี และการประกันภัยประเภทระบุชื่อผู้ซบซี แต่ไม่ว่าจะเป็นการประกันภัยประเภทใดก็ตาม

⁶² สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2556, จาก www.oic.or.th

ต่างก็จะแบ่งความคุ้มครองออกเป็น 2 ส่วนเหมือนกัน คือความคุ้มครองตามกรรมธรรม์หลักและความคุ้มครองเพิ่มเติมตามเอกสารแนบท้าย ดังนี้

ความคุ้มครองตามกรรมธรรม์หลัก แบ่งได้เป็นความคุ้มครองความรับผิดชอบบุคคลภายนอกซึ่งบริษัทประกันภัยจะเข้ามารับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกหากว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอกนั้นผู้เอาประกันภัยเป็นฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย ความคุ้มครองความเสียหายต่อรถยนต์และความคุ้มครองรถยนต์สูญหายหรือไฟไหม้

ความคุ้มครองเพิ่มเติมตามเอกสารแนบท้าย การประกันภัยรถยนต์นอกจากมีความคุ้มครองหลักดังที่กล่าวมาแล้วยังมีความคุ้มครองเพิ่มเติมตามเอกสารแนบท้าย ซึ่งผู้เอาประกันภัยอาจเลือกซื้อความคุ้มครองเพิ่มเติมอัน ได้แก่ การประกันภัยอุบัติเหตุส่วนบุคคลซึ่งจะคุ้มครองความบาดเจ็บจากอุบัติเหตุของผู้ขับขี่ หรือผู้โดยสารที่อยู่ในหรือกำลังขึ้นหรือกำลังลงจากรถยนต์คันเอาประกันภัยหากความบาดเจ็บที่ได้รับเป็นผลให้บุคคลนั้นเสียชีวิต สูญเสียอวัยวะ ทุพพลภาพถาวรหรือทุพพลภาพชั่วคราว การประกันภัยการรักษาพยาบาลซึ่งจะคุ้มครองความบาดเจ็บจากอุบัติเหตุของบุคคลที่อยู่ใน หรือกำลังขึ้น หรือกำลังลงจากรถยนต์คันเอาประกันภัย หากความบาดเจ็บที่ได้รับเป็นผลให้บุคคลนั้นต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลและการประกันตัวผู้ขับขี่

กรณีการประกันตัวผู้ขับขี่ นั้นขอบเขตให้ความคุ้มครองกำหนดตามลักษณะการกระทำ ความผิดเฉพาะกรณีที่ผู้เอาประกันภัยถูกดำเนินคดีหรือถูกควบคุมตัวในคดีอาญาในฐานความผิดอันเนื่องมาจากการกระทำโดยประมาทเท่านั้น ดังนั้นหากผู้เอาประกันภัยถูกดำเนินคดีหรือถูกควบคุมตัวในคดีอาญาในฐานกระทำความผิดอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดโดยเจตนาจะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกรรมธรรม์นี้

การกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย อาจพิจารณาได้ดังนี้⁶³

ก. กำหนดอัตราร้อยละ ของกองทุนประกันทุกคดีโดยไม่แยกว่าคดีดังกล่าวจะมีโทษจำคุกอย่างไร หรือความผิดที่มีความรุนแรงเพียงใด หรือไม่ว่าจะเป็นกระทำความผิดโดยประมาทหรือเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ให้ใช้อัตราเดียวทุกคดี

ข. กำหนดอัตราเบี้ยประกันเป็นขั้นบันไดโดยเทียบเคียงทำนองเดียวกับการประกันอัคคีภัย กล่าวคือ ภัยใดที่มีความเสี่ยงสูง ให้ใช้อัตราเบี้ยประกันสูง เช่น บ้านไม้ซึ่งไม่มีเครื่องดับเพลิง ใช้อัตราเบี้ยประกันสูง ภัยใดที่มีความเสี่ยงต่ำ ให้ใช้อัตราเบี้ยประกันต่ำ เช่น บ้านเดี่ยวปลูกสร้างด้วยคอนกรีต มีเครื่องช่วยดับเพลิง ก็ใช้อัตราเบี้ยประกันต่ำ

สำหรับการประกันตัวในคดีอาญาก็สามารถดูความเสี่ยงสูงหรือไม่สูงได้จากลักษณะตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยหากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพฤติกรรมเป็นผู้รับจ้างหรือยังชีพอยู่ด้วยการกระทำที่

⁶³ แหล่งเดิม. หน้า 100.

ไม่ถูกศีลธรรมหรือกฎหมาย เช่น เป็นนักการพนัน นักเลง ก็ถือว่าเป็นผู้มีความเสี่ยงสูง ถ้าเป็นคนมีฐานะดี มีตำแหน่งหน้าที่การงานมั่นคง มีชื่อเสียง ครอบครัวมีแหล่งมั่นคง ก็ถือว่าเป็นผู้มีความเสี่ยงต่ำ จากการคำนวณของสมาคมประกันวินาศภัยคาดว่าหากรับประกันกรณีความผิดที่มีการกระทำโดยประมาทจะคิดอัตราเบี้ยประกันภัยอัตราเดียวไม่เกิน ร้อยละ 0.5 ของวงเงินที่ประสงคจะทำประกัน เป็นเกณฑ์

วิธีการชำระเบี้ยประกัน การชำระเบี้ยประกันตามกรมธรรม์ประกันภัยคุ้มครองผู้เอาประกันภัยก่อนมีการกระทำความผิดอาจชำระเป็นงวดๆ เช่นเดียวกับการชำระเบี้ยประกันสำหรับการประกันภัยในกรณีอื่นๆ เช่น ชำระเป็นรายปี ซึ่งหากผู้เอาประกันภัยต้องถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังในคดีอาญาในระหว่างการประกันภัยบริษัทก็จะเข้าประกันตัวผู้เอาประกันภัย แต่หากไม่มีการกระทำความผิดในปีนั้น หากผู้เอาประกันภัยต้องการได้รับความคุ้มครองต่อไปก็ต้องชำระค่าเบี้ยประกันสำหรับปีต่อไปด้วย หรือในระหว่างระยะเวลาเอาประกันภัย หากไม่ปรากฏว่ามีการเรียกร้องให้ประกันตัว และผู้เอาประกันภัยประสงค์จะบอกเลิกการประกันภัย บริษัทประกันภัยก็จะคืนเบี้ยประกันบางส่วนตามระยะเวลาประกันภัยที่ยังเหลืออยู่⁶⁴

ระยะเวลาในการประกันตัวในการรับประกันอิสรภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้น บริษัทย่อมต้องคำนวณอัตราค่าเบี้ยประกันให้คุ้มกับภาระที่ต้องรับเสี่ยงด้วยการคำนวณค่าตัวเฉลี่ยที่จะเกิดขึ้นรวมทั้งภาระผูกพันและระยะเวลาที่จะต้องรับภาระนั้น โดยดูจากสถิติข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีของศาล กระทรวงพาณิชย์จึงได้กำหนดเงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัยและในหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยให้มีระยะเวลาประกันตัวตลอดไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด เพื่อมิให้กระทบกับอิสรภาพและสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างถูกดำเนินคดีที่จะต้องหาหลักประกันอื่นมาแทน ทั้งยังไม่เป็นภาระแก่ผู้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการให้ประกันตัวที่จะต้องพิจารณาให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกครั้ง⁶⁵

การสิ้นสุดบังคับของสัญญาประกันภัย ก็เป็นเช่นเดียวกับการประกันภัยในกรณีอื่นคือ จะสิ้นสุดเมื่อระยะเวลาประกันภัยตามที่ระบุไว้ในตารางกรมธรรม์ประกันภัย หรือเมื่อผู้เอาประกันภัยไม่ชำระเบี้ยประกันภัย หรือเมื่อผู้เอาประกันภัยเสียชีวิต นอกจากนี้สัญญาประกันภัยอาจสิ้นสุดได้หากมีกรณีที่บริษัทประกันภัยเข้าเป็นนายประกันประกันตัวผู้เอาประกันภัยต่อศาลแล้วต่อมาผู้เอาประกันภัยได้หลบหนีระหว่างการประกันตัวหรือไม่ไปตามกำหนดนัด จนเป็นเหตุให้ศาลมีคำสั่งปรับบริษัทประกันภัยในฐานะนายประกันและบริษัทประกันภัยได้ชำระค่าปรับแล้ว⁶⁶

⁶⁴ แหล่งเดิม, หน้า 100.

⁶⁵ แหล่งเดิม, หน้า 101.

⁶⁶ แหล่งเดิม, หน้า 101.

รายละเอียดแบบฟอร์มตามตารางกรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ ที่มีความคุ้มครองเพิ่มเติมเป็นการประกันตัวผู้ขับขี่ มีดังต่อไปนี้

1) หน้ากรมธรรม์ระบุชื่อเป็น ตารางกรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ มีข้อมูลเลขที่ของกรมธรรม์ระบุไว้ เช่น กรมธรรม์ประกันภัยเลขที่ 610-0131-41895/3 00 ระบุอาณาเขตที่คุ้มครอง เช่น ประเทศไทย

2) ชื่อ และที่อยู่ของผู้เอาประกันภัย รวมถึงอาชีพของผู้เอาประกันภัย

3) ชื่อผู้ขับขี่กรณีมีการระบุตัวผู้ขับขี่ (แล้วแต่กรณีตามที่ตกลงตามสัญญาและการคุ้มครอง) วัน เดือน ปีเกิด และอาชีพ

4) ชื่อผู้รับประกันภัย

5) ระยะเวลาประกันภัยโดยกำหนดวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดของสัญญาและการคุ้มครอง

6) รายการรถยนต์ที่เอาประกันภัย เช่น ลำดับ รหัส ชื่อรถยนต์/รุ่น เลขทะเบียนรถยนต์ เลขตัวถัง ปีรุ่น แบบตัวถัง จำนวนที่นั่ง ขนาด และน้ำหนัก

7) ระบุประเภทความคุ้มครอง แบ่งเป็น

ก. ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก แยกเป็น ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัย เฉพาะส่วนที่เกินวงเงินสูงสุดตาม พ.ร.บ. (ระบุจำนวนเงิน ต่อ/คน ต่อ/ครั้ง) ความเสียหายต่อทรัพย์สิน

ข. กรณีรถยนต์เสียหาย สูญหาย ไฟไหม้ โดย ข้อ ก และ ข การคิดเบี้ยประกันภัยเป็นเบี้ยประกันภัยตามความคุ้มครองหลัก

ค. ความคุ้มครองตามเอกสารแนบท้ายแยกเป็น อุบัติเหตุส่วนบุคคล ทุพพลภาพชั่วคราวและการประกันตัวผู้ขับขี่ โดยกรณีนี้การคิดเบี้ยประกันภัยตามเอกสารแนบท้าย

8) ส่วนลดส่วนเพิ่มของเบี้ยประกัน มีส่วนลดกลุ่ม และประวัติดี กำหนดอัตราไว้

9) ระบุเบี้ยประกันภัยสุทธิ อากรแสตมป์ ภาษีมูลค่าเพิ่ม

10) ระบุประเภทการใช้รถยนต์

11) กำหนดวันทำสัญญาประกันภัย และวันทำกรมธรรม์ประกันภัย

12) โดยท้ายกรมธรรม์มีข้อกำหนดว่า จำนวนเงินเอาประกันภัย กรมธรรม์ประกันภัยนี้ให้ความคุ้มครองเฉพาะข้อตกลงคุ้มครองที่มีจำนวนเงินเอาประกันภัยระบุไว้เท่านั้น กรมธรรม์ประกันภัยนี้จะมีผลบังคับใช้เมื่อผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัยแล้ว และสุดท้ายกำหนดว่ากรมธรรม์ฉบับนี้ไม่คุ้มครองภัยก่อการร้าย (รย.30)

2.5.2 รูปแบบกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด

แบบที่ 2 กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด (ใช้กับผู้ตกเป็นผู้ต้องหา หรือ จำเลย) เป็นกรณีที่บุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา หรือตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ในคดีอาญาแล้วและกำลังจะถูกควบคุมตัวหรือถูกควบคุมตัวแล้ว ประสงค์จะหาหลักประกันเพื่อนำไปขอประกันตัวตนเองต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล แล้วแต่กรณีบุคคลดังกล่าว หรือเพื่อนหรือญาติสามารถมาติดต่อขอซื้อประกันภัยอิสรภาพกับบริษัทประกันภัยในรูปแบบนี้ได้ โดยบริษัทประกันภัยจะออกกรรมธรรม์และหนังสือรับรองให้ตามจำนวนเงินเอาประกันภัยที่บุคคลดังกล่าวประสงค์ บุคคลดังกล่าวสามารถนำหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยไปใช้เป็นหลักประกันในการขอประกันตัวต่อเจ้าพนักงานได้เช่นกัน ซึ่งเมื่อผู้ขอซื้อกรรมธรรม์ได้ซื้อประกันภัยอิสรภาพแล้ว บริษัทประกันภัยจะออกหนังสือรับรองความรับผิดชอบเพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดสัญญาประกันไม่ไปพบศาลตามกำหนดนัด บริษัทประกันภัยจะชดใช้ค่าปรับให้แก่ศาล ซึ่งการประกันภัยอิสรภาพดังกล่าวนี้ ได้จัดให้มีขึ้นตามนโยบายของรัฐอีกด้วย ซึ่งกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิดนี้ จะมีความผิดข้อหาประมาทหรือความผิดข้อหาใดก็สามารถมาขอทำประกันได้ แตกต่างจากกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดที่ใช้กับความผิดข้อหากระทำโดยประมาทเท่านั้น

ขอบเขตความคุ้มครอง การพิจารณาการคุ้มครองในกรณีนี้จะแตกต่างจากกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดอันเป็นการประกันอิสรภาพไว้ล่วงหน้า ความคุ้มครองของกรรมธรรม์ประเภทนี้จะให้ความคุ้มครองความผิดที่มีได้ทั้งความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยเจตนาไม่เจตนาและประมาท หลักการพิจารณาของบริษัทประกันภัยจึงไม่ใช่การพิจารณาว่าจะกำหนดขอบเขตความคุ้มครองประเภทความผิดแค่ไหนเพียงไร ซึ่งกรณีนี้อาจจะต้องพิจารณาถึงความรุนแรงของการกระทำความผิด ความน่าเชื่อถือของผู้เอาประกัน ระดับความเสี่ยงที่ผู้เอาประกันภัยจะหลบหนีการประกันตัวรวมทั้งหลักประกันอื่นที่จะทำให้บริษัทประกันภัยมั่นใจได้ว่าผู้เอาประกันภัยจะไม่หลบหนีการประกัน อย่างไรก็ตามการพิจารณาที่สมควรขอซื้อกรรมธรรม์ประกันภัยแบบที่ 2 ได้นั้น ยังขึ้นอยู่กับเหตุผลทางด้านนโยบายของรัฐ และนโยบายของบริษัทประกันภัยแต่ละบริษัทอีกด้วย กล่าวคือในบริษัทประกันภัยบางบริษัทอาจจะไม่รับประกันภัยสำหรับความผิดบางประเภท เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด⁶⁷

การกำหนดอัตราเบี้ยประกันประเภทนี้ย่อมต้องสูงกว่าอัตราเบี้ยประกันในสัญญาประกันภัยที่ทำขึ้นก่อนมีการกระทำความผิด เพราะสัญญาประกันภัยที่ทำขึ้นก่อนมีการกระทำความผิดนั้นมียอดความเสี่ยงน้อยกว่า เนื่องจากยังไม่เป็นที่แน่นอนว่าผู้เอาประกันภัยจะไปกระทำ

⁶⁷ แหล่งเดิม. หน้า 102.

ความผิดภายหลังจากซื้อกรรมกรรมประกันภัย⁶⁸ สำหรับการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยประเภทนี้ กรมการประกันภัยได้กำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยตามลักษณะของความผิดไม่เกินอัตราร้อยละ 12 ของจำนวนเงินเอาประกันภัย (ยังไม่รวมอากรและภาษีมูลค่าเพิ่ม) โดยมีระยะเวลาประกันภัย จนเสร็จสิ้นการพิจารณาดีของแต่ละชั้นศาลนั้น ห้ามขายโดยใช้อัตราเบี้ยประกันภัยต่ำกว่าหรือ สูงกว่าที่กำหนด⁶⁹

ระยะเวลาความคุ้มครองกรรมกรรมประกันภัยอิสรภาพหลังกระทำความผิดจะเป็นไปตามที่คู่สัญญาได้ตกลงกันซึ่งตามตารางกรรมกรรมประกันภัยจะกำหนดให้ระบุวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดของสัญญาประกันภัยไว้ โดยอาจกำหนดนับแต่เวลาที่ได้เริ่มประกันตัวจนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

การชำระเบี้ยประกันเนื่องจากการเอาประกันภัยในกรณีนี้เป็นการเข้าประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะถูกหรือถูกควบคุมตัวหรือคุมขังแล้ว การประกันตัวผู้เอาประกันจึงควรกำหนดเบี้ยประกันและวิธีการชำระเบี้ยประกันในลักษณะเหมาะสม คือเป็นการชำระเหมาจ่ายเบี้ยประกันครั้งเดียวตลอดระยะเวลาดำเนินคดี

สำหรับการสิ้นสุดของสัญญาประกันภัยหลังมีการกระทำความผิดก็จะมีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับสัญญาประกันภัยก่อนมีการกระทำความผิด

ซึ่งรายละเอียดแบบฟอร์มตามตารางกรรมกรรมหลังกระทำความผิด มีดังต่อไปนี้

1) หน้ากรรมกรรมระบุชื่อเป็น ตารางกรรมกรรมการประกันภัยอิสรภาพหลังกระทำความผิด รหัสบริษัท มีข้อมูลเลขที่ของกรรมกรรมระบุไว้ เช่น กรรมกรรมประกันภัย เลขที่ 11131/ พิโอแอล/187239/205

2) ชื่อ และที่อยู่ของผู้ถือกรรมกรรม

3) ชื่อ และที่อยู่ของผู้เอาประกันภัย เลขประจำตัวประชาชน วัน เดือน ปีเกิด และอาชีพ

4) สถานที่ทำงาน อาชีพ อายุ

5) ระยะเวลาประกันภัยโดยกำหนดวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดของสัญญา

6) จำนวนเงินเอาประกันภัย กำหนดอาณาเขตที่คุ้มครอง เช่น ประเทศไทย

7) รายละเอียดเกี่ยวกับคดี ข้อหา/ฐานความผิด ระบุคดีที่ ศาล ระหว่างใคร โจทก์/จำเลย

8) จำนวนเบี้ยประกันภัย ส่วนลดเบี้ยประกัน เบี้ยประกันสุทธิ

⁶⁸ แหล่งเดิม, หน้า 103.

⁶⁹ บันทึกข้อตกลงการจำหน่ายกรรมกรรมประกันอิสรภาพในพื้นที่ศาลจังหวัดชัยภูมิ ระหว่างสมาคมประกันวินาศภัยไทย และบริษัทประกันวินาศภัย.

9) บุคคลคำประกัน

10) ข้อตกลงคุ้มครองตามเงื่อนไขกรรมธรรม์ประกันภัยที่แนบนี้

11) กำหนดวันทำสัญญาประกันภัยและวันออกกรรมธรรม์ประกันภัย

การซื้อกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพนอกจากมีการตกลงกัน และการยอมรับเงื่อนไขต่างๆ ตามตารางกรรมธรรม์ของคู่สัญญา ซึ่งบางครั้งรายละเอียดที่มีเป็นจำนวนมากไม่สามารถที่จะระบุในตารางกรรมธรรม์ได้ทั้งหมด จึงต้องมีการกำหนดเงื่อนไข สิทธิและหน้าที่ระหว่างกัน ในเอกสารแนบท้ายของสัญญาที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาเช่นกัน

ในเรื่องชื่อของรูปแบบกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพที่ใช้คำว่า “กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด” และ “กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด” นั้นผู้เขียนไม่เห็นด้วยที่จะใช้คำนี้ในการเรียกรูปแบบกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพ ทั้งนี้เนื่องจากผู้อุปประกันภัยเพียงแต่เป็นบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาและถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล ซึ่งศาลยังไม่ได้พิพากษาว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ภายหลังศาลอาจมีคำพิพากษายกฟ้องของโจทก์ได้ ประกอบกับมีหลักที่กำหนดในรัฐธรรมนูญที่ว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ฉะนั้นหากจะเรียกชื่อรูปแบบกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพว่า “กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด” และ “กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด” น่าจะไม่ถูกต้องและไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญดังที่กล่าว

ผู้เขียนจึงเห็นว่าน่าจะเปลี่ยนรูปแบบการเรียกรูปแบบกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพเสียใหม่ หากเป็น “กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด” ก็น่าจะเรียกว่า “กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย” และกรณี “กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด” ก็น่าจะเรียกว่า “กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย”

2.6 หลักการและนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพในการดำเนินการปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล

เนื่องจากกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพเป็นส่วนหนึ่งของหลักทรัพย์ที่ใช้ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว คือหนังสือรับรองเห็นได้ว่ากรรมธรรม์ประกันอิสรภาพเกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่ง คือผู้ขอซื้อกรรมธรรม์ได้แสดงเจตนาทำคำเสนอโดยกรอกรายละเอียดในใบคำขอเอาประกัน และอีกฝ่ายหนึ่ง คือผู้ออกกรรมธรรม์ได้แสดงเจตนาทำคำสนองโดยออกกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพให้กับผู้ขอซื้อกรรมธรรม์โดยจะให้ผู้ขอซื้อกรรมธรรม์เก็บกรรมธรรม์และ

เอกสารแนบท้ายไว้เป็นหลักฐานหนึ่งชุด เมื่อได้กรรมกรรมมาแล้วผู้ขอซื้อกรรมกรรมจะมีฐานะเป็น “ผู้เอาประกันภัย” และผู้ออกกรรมกรรมจะมีฐานะเป็น “ผู้รับประกันภัย” จากเงื่อนไขตามกรรมกรรม ทำให้ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ตามสัญญาประกันภัยที่จะต้องออกหนังสือรับรองตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในตารางกรรมกรรมให้แก่ผู้เอาประกันภัย เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลตามคดีอาญาที่ระบุไว้ในตารางกรรมกรรม และหากภายหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำผิดสัญญาประกันไม่ไปพบศาลตามกำหนดนัด จนเป็นเหตุให้ศาลมีคำสั่งปรับตามสัญญาประกันดังกล่าว บริษัทประกันภัยจะชดใช้ค่าปรับ ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าเสียหายตามจำนวนที่ศาลกำหนด แต่ทั้งนี้รวมกันแล้วไม่เกินจำนวนเงินเอาประกันภัยที่ระบุไว้ในหน้าตารางกรรมกรรม

จากข้อความข้างต้นจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจการใช้กรรมกรรมประกันอิสรภาพอย่างเป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล ซึ่งผู้เขียนจะขออธิบายการได้มาของกรรมกรรมประกันอิสรภาพทั้งก่อนกระทำความผิดและหลังกระทำความผิดอย่างละเอียดในข้อย่อยต่อไป

2.6.1 การขอซื้อและการออกกรรมกรรมประกันอิสรภาพ

การออกกรรมกรรมประกันอิสรภาพของบริษัทผู้รับประกันภัยเป็นผลจากการทำสัญญาของคู่สัญญาที่เกิดจากการทำข้อเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกัน โดยการทำข้อเสนอของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งย่อมต้องมีการแสดงเจตนาไม่ว่าการแสดงเจตนาอันจะเป็นการแสดงเจตนาโดยตรงไปยังคู่สัญญาหรือแสดงเจตนาโดยปริยายก็ตามและคู่สัญญาอีกฝ่ายทำคำสนองมายังผู้เสนอก็ถือเป็นการแสดงเจตนาของคู่สัญญาที่สมบูรณ์

การที่ผู้เอาประกันภัยมีเจตนาต้องการซื้อกรรมกรรมประกันอิสรภาพก็เพื่อต้องการมีหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล เพื่อให้ได้การปล่อยชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดี โดยผู้เอาประกันภัยที่ประสงค์จะซื้อกรรมกรรมประกันอิสรภาพสามารถซื้อกรรมกรรมประกันอิสรภาพแบบก่อนกระทำความผิดหรือหลังกระทำความผิดได้โดยมีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการต่อไปนี้ โดยผู้เขียนขอแยกพิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ แบบก่อนการทำความผิดและแบบหลังกระทำความผิด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.6.1.1 การขอซื้อกรรมกรรมประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด

ผู้สามารถซื้อประกันภัย คือ บุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะมีหลักประกันในการขอประกันตัวไว้ล่วงหน้า เนื่องจากตนเองมีความเสี่ยงในการประกอบอาชีพหรือมีโอกาสที่จะกระทำความผิดทางอาญาโดยประมาทหรือตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีความผิดอาญาโดยประมาท เช่น วิศวกร ผู้รับจ้างงานก่อสร้าง พนักงานขับรถ แพทย์ พยาบาล เป็นต้น

2.6.1.2 การขอซื้อกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด ผู้สามารถซื้อกรรมธรรม์ประกันภัย คือบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

2.6.1.3 คำขอซื้อกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด

1) โดยต้องแสดงบัตรประจำตัวประชาชน และกรอกข้อความจริงลงในแบบฟอร์มคำขอเอาประกันภัยพร้อมลงลายมือชื่อของตนเอง และหากบุคคลที่เป็นผู้ติดต่อประสงค์ที่จะซื้อให้บุคคลอื่นจะต้องแสดงบัตรประชาชนของบุคคลนั้นและให้บุคคลนั้นลงลายมือชื่อในช่องผู้เอาประกันภัยด้วย ซึ่งทางปฏิบัติของบริษัทผู้รับประกันภัยการแสดงความซื้อกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพแบบก่อนกระทำความผิดบางบริษัทผู้รับประกันภัยก็มีคำขอบางบริษัทที่ไม่มีคำขอ

การแสดงความซื้อประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจที่เป็นการคุ้มครองหลักและซื้อเอกสารความคุ้มครองเพิ่มเติมเป็นการประกันตัวผู้ขับขี่ โดยการซื้อกรรมธรรม์ประกันตัวผู้ขับขี่นั้นผู้เอาประกันภัยจะซื้อเฉพาะการประกันตัวผู้ขับขี่ หรือซื้อกรรมธรรม์ประกันตัวผู้ขับขี่รวมไปกับประกันรถยนต์ก็ได้ แต่ทางปฏิบัติไม่นิยมขายความคุ้มครองการประกันตัวผู้ขับขี่เพียงอย่างเดียว เพราะเบี้ยประกันภัยต่ำ ส่วนใหญ่จะขายความคุ้มครองทั้งการประกันภัยหลักคือความเสียหายของรถยนต์และการคุ้มครองเพิ่มเติมที่เป็นการประกันตัวผู้ขับขี่

2) เอกสารประกอบที่ใช้ในการซื้อกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพแบบก่อนกระทำความผิด คือ สำเนาทะเบียนบ้าน และบัตรประชาชน โดยบางบริษัทประกันภัยอาจจะต้องให้รายละเอียดประกอบในการซื้อกรรมธรรม์และข้อมูลเบื้องต้น เช่น รุน หรือยี่ห้อรถยนต์ ซึ่งบางครั้งบางบริษัทประกันภัยต้องตรวจสอบสภาพรถยนต์ที่เอาประกันภัยก่อน ก่อนที่จะรับประกันภัยและออกกรรมธรรม์ประกันภัยให้ในกรณีซื้อความคุ้มครองทั้งการประกันภัยหลักและการคุ้มครองเพิ่มเติมที่เป็นการประกันตัวผู้ขับขี่

2.6.1.4 คำขอซื้อกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด

เนื่องจากแบบหลังกระทำความผิดเป็นการซื้อกรรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพหลังจากมีการกระทำความผิด การพิจารณารับประกันภัยของบริษัทผู้รับประกันภัยจึงต้องใช้ความระมัดระวังในการพิจารณา ซึ่งอาจจะต้องพิจารณาถึงความรุนแรงของการกระทำความผิด ความน่าเชื่อถือของผู้เอาประกัน ระดับความเสี่ยงที่ผู้เอาประกันภัยจะหลบหนีการประกันตัว ดังนั้นจากข้อมูลเบื้องต้นทำให้การพิจารณาประกันภัยของบริษัทผู้รับประกันภัยต้องอาศัยข้อมูลของผู้เอาประกันภัยแบบหลังกระทำความผิดมากกว่าการให้ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เอาประกันภัยแบบก่อนการกระทำความผิด

ขั้นตอนการทำคำขอซื้อกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังการกระทำความผิดดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่ประสงค์จะซื้อกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังการกระทำความผิดมาทำการติดต่อกับตัวแทนของบริษัทประกันภัยต้องแสดงบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ที่จะเอาประกันภัยและข้อมูลเบื้องต้นของผู้ทำการติดต่อ และแจ้งความสัมพันธ์ของผู้ทำการติดต่อกับผู้ที่เอาประกันภัย

2. บุคคลที่ทำการติดต่อต้องแสดงสำเนารายละเอียดคดี เช่น รายงานประจำวัน บันทึกจับกุม บันทึกแจ้งสิทธิ คำร้องฝากขัง (กรณีอยู่ในชั้นสอบสวน) หรือคำฟ้อง (กรณีอยู่ในชั้นศาล) เพื่อที่ตัวแทนของบริษัทประกันภัยจะเป็นผู้ดำเนินการโดยออกหนังสือรับรองเพื่อใช้เป็นหลักฐานหลักทรัพย์ในการยื่นขอประกันตัว

ตัวอย่างรายละเอียดในใบคำขอเอาประกันอิสรภาพหลังการกระทำความผิดมีดังต่อไปนี้

- 1) ชื่อ และที่อยู่ ผู้ขอเอาประกันภัย (กรณีชื่อแทนผู้เอาประกันภัย)/ผู้ถือกรรมธรรม์
- 2) ชื่อ และที่อยู่ ผู้เอาประกันภัย
- 3) ชื่อคู่สมรสของผู้เอาประกันภัย
- 4) แสดงเอกสารที่ราชการออกให้ เช่น บัตรประชาชน บัตรข้าราชการ ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว หนังสือเดินทาง
- 5) อาชีพปัจจุบัน
- 6) ลักษณะงานที่ทำโดยสังเขป
- 7) เงินเดือน/ค่าจ้าง และรายได้อื่นๆ
- 8) แหล่งที่มาของรายได้อื่นๆ
- 9) ชื่อนายจ้าง
- 10) กิจการของนายจ้าง
- 11) ที่อยู่ของนายจ้าง
- 12) ระยะเวลาขอเอาประกันภัย เริ่มต้น และสิ้นสุด
- 13) จำนวนเงินขอเอาประกันภัยที่ต้องการ
- 14) รายละเอียดเกี่ยวกับคดี หมายเลขคดี ชั้นศาล อัยการ หรือตำรวจ ข้อหาหรือฐานความผิด ชื่อคู่ความในคดี
- 15) ผู้เอาประกันภัยมีหลักทรัพย์วางประกันร่วมหรือบุคคลค้ำประกันเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาลดค่าเบี้ยประกันภัย
- 16) สอบถามการเคยเอาประกันภัยหรือขอเอาประกันภัยอิสรภาพมาก่อนหรือไม่

17) สอบถามการเคยถูกปฏิเสธการขอเอาประกันภัยอิสรภาพหรือเคยถูกยกเลิกสัญญา หรือถูกปฏิเสธการต่ออายุสัญญาสำหรับการประกันภัยหรือไม่

18) สอบถามการเคยถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษในคดีอาญามาก่อนหรือไม่

2.6.1.5 การแจ้งข้อมูลเบื้องต้นของผู้เอาประกันในการพิจารณารับประกัน

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในการปล่อยชั่วคราวนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบริษัท ประกันภัยที่จะศึกษาวิเคราะห์ในการเข้าสู่ระบบการรับประกันภัยตัวผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา รวมถึงการกำหนดเบี้ยประกันและการกำหนดขอบเขตความคุ้มครอง

การพิจารณารับประกัน หมายถึง การพิจารณาเลือกรับประกันภัย เมื่อมีผู้มาแสดงความประสงค์ขอเอาประกันภัย ซึ่งการพิจารณาดังกล่าวนี้นี้จะต้องพิจารณาปัจจัยหลายด้านประกอบกัน เช่น ต้องพิจารณาว่าเป็นความเสี่ยงภัยที่สามารถจะเอาประกันภัยได้หรือไม่ พิจารณาประวัติความเสียหายที่ผ่านมาของผู้เอาประกันภัย ความสามารถและกำลังในการรับประกันภัยประเภทนั้นๆ ของบริษัทประกันภัย เป็นต้นไป

ข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณารับประกันภัยอิสรภาพ มีดังต่อไปนี้

- 1) ชื่อ ที่อยู่ปัจจุบัน อาชีพ ชื่อบริษัท ผู้ต้องหา/จำเลย
- 2) ที่อยู่ทำงาน เงินเดือน/รายได้ บัตรประกันสังคมของผู้ต้องหา/จำเลย
- 3) รายละเอียดเกี่ยวกับชื่อ ที่อยู่ บุคคลที่ผู้ต้องหา/จำเลยรู้จักใกล้ชิด เช่นญาติ เพื่อน หัวหน้างาน ผู้ปกครอง

4) สถานะทางการสมรส ชื่อ ที่อยู่ของกลุ่มสมรส ที่อยู่ทำงานของกลุ่มสมรส บุตร

5) ทรัพย์สิน เช่น รถจักรยานยนต์ รถยนต์

6) พื้นที่ก่อเหตุ รายละเอียดคดี

7) การจับกุม เช่น มอบตัว จับทันที หรือจับตามหมาย

8) แผนที่บ้านปัจจุบันของผู้ต้องหา/จำเลย

9) ชื่อและเบอร์โทรศัพท์บุคคลที่ประสงค์ให้บริษัทประกันภัยติดต่อ

เมื่อผู้เอาประกันภัยได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่ผู้รับประกันภัยเพื่อใช้พิจารณาประกอบการรับประกันภัยแล้วนั้นส่วนสุดท้ายที่ผู้เอาประกันภัยต้องกระทำ คือหนังสือยินยอมแก่บริษัทประกันภัยในการเปิดเผยข้อมูลการรับประกันภัยอิสรภาพ

โดยหนังสือยินยอมมีข้อความสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) สถานที่ทำหนังสือยินยอม
- 2) วันที่ทำหนังสือยินยอม
- 3) โดยหนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้า นาย/นาง/นางสาว

4) หนังสือเดินทาง (ถ้ามี) หรือกรณีเป็นคนต่างด้าว

5) บัตรประจำตัวคนต่างด้าว

6) “ข้าพเจ้าขอทำหนังสือให้ความยินยอมนี้ไว้ต่อ บริษัทประกันภัย สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมธุรกิจประกันภัย สมาคมประกันวินาศภัย บริษัทประกันภัยอื่นที่เป็นสมาชิกสมาคมประกันวินาศภัย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือผู้มีอำนาจปล่อยตัวชั่วคราว มีข้อความดังต่อไปนี้ ข้าพเจ้าตกลงยินยอมให้บริษัท สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมธุรกิจประกันภัย สมาคมประกันวินาศภัย บริษัทประกันภัยอื่นที่เป็นสมาชิกสมาคมประกันวินาศภัย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือผู้มีอำนาจปล่อยตัวชั่วคราวหรือผู้ได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน/บุคคลดังกล่าวข้างต้นสามารถ/ตรวจสอบหรือเปิดเผยข้อมูลของข้าพเจ้าเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ วิเคราะห์ และจัดฐานข้อมูลการประกันภัยอิสรภาพได้ หนังสือให้ความยินยอมของข้าพเจ้าฉบับนี้มีผลต่อบรรดาข้อมูลทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าที่มีอยู่ต่อบริษัท ทั้งนี้ความยินยอมนี้เป็นการให้ความยินยอมโดยไม่มีข้อจำกัด ไม่มีเงื่อนไข ไม่มีข้อสงวนใดๆ ทั้งสิ้น”

7) ลงชื่อผู้ให้ความยินยอม

2.6.1.6 ขั้นตอนการทำสัญญาค้ำประกันประกอบการขอซื้อกรมธรรม์ประกันอิสรภาพเอกสารที่ใช้ประกอบการทำสัญญาค้ำประกัน

1) สำเนาบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ค้ำประกัน

2) หนังสือรับรองเงินเดือน

3) โดยหนังสือสัญญาค้ำประกันมีข้อความสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก. เลขที่หนังสือสัญญาค้ำประกัน

ข. สถานที่ทำหนังสือสัญญาค้ำประกัน

ค. วันที่ทำหนังสือสัญญาค้ำประกัน

ง. “ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี...สัญชาติไทย อยู่บ้านเลขที่.....ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้ค้ำประกัน” ขอทำหนังสือสัญญาฉบับนี้ให้ไว้แก่ บริษัท ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า “บริษัท” เป็นหลักฐานสำคัญ ดังมีข้อความต่อไปนี้ว่า ตามที่บริษัทได้ตกลงรับคำขอประกันโดยการออกกรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพเลขที่.....ไว้ และหาก.....ซึ่งต่อไป สัญญานี้ จะเรียกว่า “ผู้เอาประกันภัย” ได้หลบหนีระหว่างการประกันตัว หรือไม่ไปพบพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือผู้มีอำนาจปล่อยตัวชั่วคราวอื่นตามกำหนดนัด จนเป็นเหตุให้บริษัทถูกมีคำสั่งปรับตามสัญญาประกันตัว ผู้ค้ำประกันยอมชำระเงินค่าปรับคืนแก่บริษัทในวงเงินไม่เกินบาท

พร้อมดอกเบี้ยที่เกิดขึ้น ตลอดจนค่าเสียหายอื่นที่เกี่ยวข้องแทนผู้เอาประกันภัยทั้งหมด ทั้งนี้โดยไม่จำกัดระยะเวลาตลอดไปจนกว่าบริษัทจะได้รับเงินคืนจนสิ้นเชิง

ถึงแม้ว่าผู้เอาประกันภัยจะถึงแก่กรรม หรือต้องล้มละลายหรือต้องกลายเป็นคนไร้ความสามารถ หรือสาบสูญหรือไปเสียจากถิ่นที่อยู่ หรือไม่ว่ากรณีอื่นใด อันทำให้บริษัทไม่ได้รับเงินคืนเต็มจำนวน บางส่วน ผู้ค้ำประกันยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมกับผู้เอาประกันภัยในเงินที่จะต้องชำระคืนบริษัทที่ค้างอยู่ทั้งหมดโดยทันที

การผ่อนเวลาในการชำระหนี้ หรือการแปลงหนี้ใหม่ การลดหนี้ การประนีประนอมยอมความ หากจะมีกับผู้เอาประกันภัย โดยจะได้แจ้งให้ผู้ค้ำประกันทราบหรือไม่ก็ตาม ให้ถือว่าผู้ค้ำประกันยินยอมด้วยในการนั้นๆ ทุกกรณี

ผู้ค้ำประกันยอมสละสิทธิที่จะต่อสู้ให้บริษัทบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้เอาประกันภัย ก่อนเรียกร้องให้ผู้ค้ำประกันรับผิดชอบ แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของบริษัทที่จะดำเนินการเรียกร้อง หรือฟ้องร้องผู้เอาประกันภัยหรือทายาท หรือผู้รับช่วงสิทธิ ตามแต่บริษัทจะเห็นสมควร”

4) ข้าพเจ้าผู้ค้ำประกันทราบข้อความตามหนังสือสัญญาผู้ค้ำประกันนี้ตลอดแล้ว จึงลงชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน ลงชื่อผู้ค้ำประกัน ลงชื่อผู้รับมอบอำนาจจากบริษัท ลงชื่อพยาน เมื่อมีการทำสัญญาผู้ค้ำประกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปตัวแทนของบริษัทผู้รับประกันภัยจะส่งเอกสารข้อมูลทั้งหมดของต้องหาหรือจำเลย ไปยังบริษัทผู้รับประกันภัย เพื่อให้บริษัทผู้รับประกันภัยที่กระทำโดยผู้มีอำนาจทำการพิจารณาและทำความเข้าใจในการพิจารณา ขยายกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด ซึ่งเอกสารการพิจารณาขยาย

มีข้อความสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) กรรมธรรม์อยู่ในการพิจารณาขยายของ
 - (1) ตัวแทนพิจารณาขยาย
 - (2) พนักงานขายของบริษัท
 - (3) ผู้ช่วยหัวหน้าแผนก/ผู้จัดการสาขา/ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายอิสรภาพ
 - (4) ผู้จัดการฝ่าย/ผู้จัดการภาค
- 2) วงเงินที่เอาประกัน
 - (1) ไม่เกิน 50,000 บาท
 - (2) 50,000-100,000 บาท
 - (3) 100,001-200,000 บาท
 - (4) 200,001-300,000 บาท
 - (5) 300,001-400,000 บาท

- (6) 400,001 บาทขึ้นไป
- 3) เพศผู้ต้องหา
 - (1) ชาย
 - (2) หญิง
- 4) เอกสารที่ใช้ประกอบการตรวจสอบ
 - (1) บันทึกการจับกุม คำฟ้อง หรือใบฝากขัง
 - (2) หลักฐานการมีรายได้ของผู้ต้องหาหรือจำเลย
 - (3) ภูมิฐานะตามบัตรประชาชน ทะเบียนบ้านผู้ต้องหาหรือจำเลย
 - (4) วุฒิการศึกษา (ถ้ามี)
 - (5) หลักทรัพย์ร่วม เช่น โฉนดที่ดิน เงินสด ฯลฯ
 - (6) ใบคำขอเอาประกัน
 - (7) สัญญาค้ำประกัน
- 5) ความเห็นเพิ่มเติมในการพิจารณาการขาย

2.6.2 หลักการและนิติสัมพันธ์ที่เกิดจากการใช้กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพในการดำเนินการปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล

เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับอิสรภาพระหว่างการดำเนินคดีนั้นยังคงต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายที่ได้บัญญัติให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 (1)-(5)⁷⁰ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว สิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราวตามรัฐธรรมนูญนี้ไม่ใช่สิทธิโดยแท้ หากแต่เป็นเพียงข้อเรียกร้องให้รัฐต้องพิจารณาการปล่อยชั่วคราว⁷¹

ผู้เขียนขออธิบายขั้นตอนการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลโดยใช้กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพเป็นหลักทรัพย์ ในข้อย่อต่อไปนี้

⁷⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106.

⁷¹ คณิศ ฌ นคร ค (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 386.

2.6.2.1 การยื่นขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลโดยใช้กรมธรรม์ประกันอิสรภาพเป็นหลักทรัพย์

การขอปล่อยชั่วคราวมิใช่เรื่องเห็นเองโดยลำพัง (ex officio) แต่เป็นเรื่องที่จะต้องมีการร้องขอ⁷² ซึ่งผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอ คือตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง⁷³ เช่น คู่สมรส ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง นายจ้าง หรือทนายความของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นต้นโดยผู้ยื่นคำร้องต้องยื่นต่อเจ้าพนักงานหรือศาลดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 (1)-(5)

การยื่นขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลโดยใช้กรมธรรม์ประกันอิสรภาพเป็นหลักทรัพย์ มี 2 กรณี คือ

กรณีแรกอยู่ระหว่างการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนยังทำการสอบสวนไม่เสร็จและพนักงานสอบสวนใกล้จะหมดอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหา จึงจำเป็นต้องมาขออำนาจศาลฝากขังซึ่งผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ กรณีนี้เราเรียกว่า การยื่นขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลระหว่างสอบสวน

กรณีที่สอง เป็นการขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลแต่เป็นระหว่างการพิจารณา กล่าวคือเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จและได้ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องจำเลยต่อศาลแล้ว เราเรียกการปล่อยชั่วคราวในกรณีนี้ว่า การขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลระหว่างพิจารณา ซึ่งการใช้กรมธรรม์ประกันอิสรภาพสามารถใช้ยื่นเพื่อเป็นหลักทรัพย์ได้ทั้งสองกรณี และไม่ว่าจะเป็นกรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดหรือกรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด มีวิธีและขั้นตอนดังนี้

1. เมื่อญาติของผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแจ้งกับตัวแทนบริษัทประกันภัยว่าประสงค์จะซื้อกรมธรรม์ประกันอิสรภาพ ตัวแทนบริษัทประกันภัยจะถามญาติของผู้ต้องหาหรือญาติจำเลยว่ามีภาระเงินเท่าไหร่ หรือถ้ามีสำเนาฝากขัง หรือสำเนาคำฟ้องก็สามารถดูชื่อจากเอกสารเหล่านั้นได้ แต่ถ้าไม่มีสำเนาฝากขัง หรือสำเนาคำฟ้อง ตัวแทนบริษัทประกันภัยจะไปถามเจ้าหน้าที่ศาลว่าข้อหานี้ถ้าจะยื่นขอปล่อยชั่วคราวต้องใช้หลักทรัพย์เท่าไร โดยยื่นสำเนาบัตรประชาชนหรือแจ้งชื่อนามสกุลของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อที่จะรู้จำนวนเงินที่ต้องระบุในตารางกรมธรรม์แล้วไปทำสัญญา ข้อตกลง เงื่อนไข ระหว่างผู้ซื้อชื้อกับบริษัทผู้ออกกรมธรรม์ เพื่อที่จะได้ออกกรมธรรม์และหนังสือรับรองเพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราวต่อไป

⁷² คณิต ฒ นกร ก เล่มเดิม. หน้า 273.

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106.

ในส่วนขั้นตอนนี้มีความแตกต่างจากกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดเนื่องจากกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดเป็นการซื้อกรรมธรรม์ก่อนมีการกระทำความผิด ดังนั้นผู้เอาประกันจะมีกรรมธรรม์อยู่แล้วตั้งแต่วันที่ทำสัญญาประกันภัย กล่าวคือ เมื่อผู้เอาประกันได้กระทำความผิดตามที่ระบุไว้ในตารางกรรมธรรม์และยังอยู่ในระยะเวลาที่สัญญาประกันภัยให้ความคุ้มครอง เมื่อเกิดเหตุผู้เอาประกันสามารถแจ้งไปยังบริษัทประกันภัยหรือตัวแทนของบริษัทประกันภัยที่ตนเองเอาประกันภัยไว้ ว่าผู้เอาประกันภัยถูกจับหรือควบคุมตัวอยู่ในเขตไหน หรือจะมีการส่งฟ้องผู้ต้องหาที่ศาลใด เวลาใด เพื่อจะส่งตัวแทนของบริษัทประกันภัยไปดำเนินการออกหนังสือรับรองตลอดจนการอื่นใดที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวจนเสร็จสิ้น โดยตัวแทนของบริษัทประกันภัยจะออกหนังสือรับรองเพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว ซึ่งในหนังสือรับรองที่เรียกว่า แบบ รย 03 จะอ้างเลขที่กรรมธรรม์เดิมที่เป็นตารางกรรมธรรม์ประกันภัยรถยนต์ที่เคยกออกในตอนแรก

2. เมื่อตัวแทนของบริษัทประกันออกกรรมธรรม์และหนังสือรับรองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ตัวแทนของบริษัทประกันจะยื่นเอกสารให้กับเจ้าหน้าที่ศาล ซึ่งเอกสารที่ต้องใช้ประกอบคำร้องขอปล่อยชั่วคราวมีดังนี้⁷⁴

- (1) บัตรประจำตัวประชาชนของผู้ร้องขอประกัน และของผู้ต้องหา
- (2) ทะเบียนบ้าน (ฉบับเจ้าบ้าน) ของผู้ร้องขอประกัน และของผู้ต้องหา
- (3) การมอบอำนาจจะต้องมีใบมอบอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 47 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 และผู้รับมอบอำนาจจะต้องแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน และต้องให้ผู้รับมอบอำนาจของบริษัทประกันภัยลงลายมือชื่อแทนบริษัทในคำร้องขอปล่อยชั่วคราว
- (4) หนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล จากกรมพัฒนาธุรกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์ หนังสือวัตถุประสงค์ของบริษัท
- (5) กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพและหนังสือรับรองในวันยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว หากเอกสารที่ต้องนำมานั้นไม่ครบถ้วน ผู้ร้องขอประกันอาจขอคัดพ่อนำมาส่งศาลในภายหลัง ซึ่งศาลมีอำนาจพิจารณาอนุญาตให้คัดพ่อนได้ตามที่เห็นสมควร⁷⁵

⁷⁴ สำนักคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม สำนักพัฒนาระบบงาน. (2555). คู่มือการบังคับคดีนายประกันในคดีอาญา เล่ม 1 (การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การเพิ่มศักยภาพงานบังคับคดีผู้ประกัน). หน้า 4.

⁷⁵ แหล่งเดิม. หน้า 5.

เมื่อเจ้าหน้าที่ศาลรับเอกสารข้างต้นมาแล้ว ปัจจุบันทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ศาลจะเป็นผู้พิมพ์คำร้องขอปล่อยชั่วคราว สัญญาประกันและบัญชีหลักทรัพย์โดยใส่ข้อมูลตามเอกสารที่ตัวแทนบริษัทประกันภัยนำมายื่นไว้ในคำร้องขอปล่อยชั่วคราว และผู้ร้องขอประกันนั้นปัจจุบันเป็นบริษัทประกันภัย โดยตัวแทนของบริษัทประกันภัยที่เป็นผู้รับมอบอำนาจจากบริษัทจะเป็นผู้ลงลายมือชื่อแทนบริษัทในคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

ในคำร้องขอปล่อยชั่วคราว สัญญาประกันและบัญชีหลักทรัพย์ มีดังต่อไปนี้

คำร้องขอปล่อยชั่วคราว แบบ (57 ข.) มีรายละเอียดดังนี้

- (1) หมายเลขคดีดำที่ หมายเลขคดีแดงที่
- (2) ชื่อศาล วัน เดือน ปี ที่ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว
- (3) คดีระหว่าง ผู้ร้อง/โจทก์ กับ ผู้ต้องหา/จำเลย
- (4) ข้าพเจ้า...ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความประสงค์ขอให้ศาลสั่งปล่อยตัวข้าพเจ้าชั่วคราวประกันระหว่าง...ที่อยู่ตามเอกสารที่แนบท้ายคำร้อง
- (5) ข้าพเจ้า...ขอเป็นผู้ขอประกัน โดยมีหลักประกันมาวางเป็นหลักประกัน ดังนี้ เช่น หนังสือรับรองเลขที่....ตารางกรมธรรม์เลขที่
- (6) หากข้าพเจ้ามีความจำเป็นต้องขอเปลี่ยนหลักประกัน ข้าพเจ้ายินดีให้เปลี่ยนแปลงจำนวนเงินตามสัญญาประกันได้ตามที่เห็นสมควร
- (7) หากมีการผิดสัญญาประกัน ข้าพเจ้ายินดีให้บังคับหลักประกันประกันได้ทันที หรือนำเงินค่าปรับมาชำระ โดยจะไม่ขอผ่อนชำระ โดยข้าพเจ้ายินยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม จนครบจำนวนในสัญญาประกัน ขอรับรองว่าที่อยู่ที่แจ้งเป็นที่อยู่ของปัจจุบันของข้าพเจ้า หากมีการย้ายที่อยู่จะแจ้งให้ศาลทราบภายใน 7 วัน ถ้าไม่แจ้งถือว่าการส่งหมายไปตามที่อยู่ที่ให้ไว้เป็นการส่งโดยชอบ ข้าพเจ้ารอฟังคำสั่งอยู่ ถ้าไม่รอถือว่าทราบแล้ว
- (8) ลงลายมือชื่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ขอประกัน เจ้าหน้าที่ศาล
- (9) ข้าพเจ้าสัญญาว่าจะไม่หลบหนี ยุ่งเหี่ยงกับพยานหลักฐาน จูงใจ ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง กระทำโดยมิชอบต่อพยานหรือผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่การสอบสวนหรือการพิจารณาของศาลรวมทั้งก่อเหตุร้ายประการอื่นโดยเคร่งครัดลงชื่อผู้ต้องหาหรือจำเลย
- (10) คำสั่งศาล อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวระหว่าง.....ผิดสัญญาประกันปรับ.....บาท ลงชื่อผู้พิพากษา

สัญญาประกัน แบบ (58 ข.) มีรายละเอียดดังนี้

- (1) หมายเลขคดีดำที่ หมายเลขคดีแดงที่
- (2) ชื่อศาล วัน เดือน ปี
- (3) คดีระหว่าง ผู้ร้อง/โจทก์ กับ ผู้ต้องหา/จำเลย
- (4) ข้าพเจ้าสัญญาประกันตัว.....ผู้ต้องหา/จำเลย ในคดีเรื่องนี้เพื่อให้ศาลปล่อยชั่วคราว จนกว่าข้าพเจ้าได้นำบุคคลดังกล่าวมาพบตัวต่อศาล และศาลสั่งให้ถอนประกันหรือปล่อยตัวไป

(5) ในระหว่างประกันนี้ ข้าพเจ้าหรือผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวจะขอปฏิบัติตามที่นัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล หากมีการผิดสัญญา ข้าพเจ้ายอมรับผิดขอใช้เงินเป็นจำนวน.....บาท ให้แก่ศาลจนครบ โดยไม่ขอผ่อนชำระ

- (6) รายละเอียดหลักประกันปรากฏตามบัญชีหลักทรัพย์
- (7) ข้าพเจ้าจะมาศาลตามนัดทุกนัด หากไม่มาให้ถือว่าทราบคำสั่งศาลในแต่ละนัดแล้ว
- (8) หากข้าพเจ้าผิดสัญญา ศาลมีอำนาจบังคับข้าพเจ้าให้ใช้เบี้ยปรับเต็มตามจำนวนในสัญญานี้แล้วบังคับคดีเอาหลักทรัพย์สินทั้งหลายของข้าพเจ้าให้ใช้เบี้ยปรับนั้นตลอดจนค่าฤชาธรรมเนียม และค่าเสียหายทั้งปวงอันเกี่ยวแก่การนี้

(9) หากข้าพเจ้าผิดสัญญา ข้าพเจ้ายอมรับผิดเต็มตามจำนวนในสัญญานี้อย่างลูกหนี้ร่วม

(10) ให้ผู้ประกันนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย.....มาส่งศาลวันที่.....เวลา.....

(11) ลงลายมือชื่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ขอประกัน

(12) คำสั่ง อนุญาตให้.....ผู้ประกันตามสัญญานี้ ลงชื่อผู้พิพากษา

บัญชีหลักทรัพย์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) หมายเลขคดีดำที่ หมายเลขคดีแดงที่
- (2) ชื่อศาล วัน เดือน ปี
- (3) คดีระหว่าง ผู้ร้อง/โจทก์ กับ ผู้ต้องหา/จำเลย
- (4) รายการทรัพย์สิน ราคา เจ้าของหลักทรัพย์

3. เมื่อเจ้าหน้าที่ศาลพิมพ์รายละเอียดในคำร้องขอปล่อยชั่วคราว สัญญาประกันและบัญชีหลักทรัพย์ เรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลจะเรียกให้ตัวแทนบริษัทประกันมารับคำร้องขอปล่อยชั่วคราว สัญญาประกัน และบัญชีหลักทรัพย์ เพื่อนำไปให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมตัวหรือยังไม่ว่าจะอยู่ที่ห้องขังชั่วคราวของศาล หรือที่เรือนจำลงชื่อในเอกสารดังกล่าวข้างต้น

เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ขอประกัน ลงชื่อในเอกสารดังกล่าวข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ตัวแทนบริษัทประกันจะนำเอกสารดังกล่าว คือ คำร้องขอปล่อยชั่วคราว สัญญา

ประกัน และบัญชีหลักทรัพย์นำมาให้เจ้าหน้าที่ศาลอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เจ้าหน้าที่ศาลเสนอคำร้องขอปล่อยชั่วคราว สัญญาประกันต่อศาลเพื่อพิจารณาหลักประกันต่อไป

โดยก่อนเสนอสัญญาประกันต่อศาลเพื่อพิจารณาหลักประกัน ให้เจ้าหน้าที่ศาลผู้รับผิดชอบตรวจสอบข้อมูลของผู้ประกันดังนี้⁷⁶

(1) ตรวจสอบสถานะของผู้ประกันว่าถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดหรือเป็นบุคคลล้มละลายหรือไม่ จากเว็บไซต์ของศาลล้มละลายกลาง (www.cbc.coj.go.th) และจากเว็บไซต์ของกรมบังคับคดี (www.led.go.th)

(2) ตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกันจากโปรแกรมตรวจสอบผู้ประกันผิดสัญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (<https://vpn.coj.go.th>)

5. เมื่อเจ้าหน้าที่ศาลตรวจสอบข้อมูลข้างต้นเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลจะเสนอคำร้องขอปล่อยชั่วคราว สัญญาประกันและบัญชีหลักทรัพย์ พร้อมทั้งเอกสารประกอบคำร้องขอปล่อยชั่วคราวทั้งหมดเสนอศาลเพื่อพิจารณาหลักประกันต่อไป

ถ้าศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว บริษัทจะคืนเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัย โดยหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ 200 บาท

ถ้าศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าหน้าที่ศาลจะแจ้งคำสั่งศาลที่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวให้ผู้ขอประกันทราบและให้ผู้ขอประกันลงชื่อรับทราบคำสั่งศาล พร้อมทั้งแจ้งกำหนดวันรายงานตัวและลงชื่อรับทราบเช่นกัน หลังจากนั้นก็จะดำเนินการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเรียกว่าตำรวจศาลมารับทราบคำสั่งศาลที่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีนี้เป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมตัวอยู่ที่ห้องขังของศาล ถ้าจำเลยอยู่ที่เรือนจำ เจ้าหน้าที่ศาลต้องดำเนินการออกหมายปล่อยเพื่อให้เจ้าหน้าที่เรือนจำมารับหมายปล่อยและดำเนินการปล่อยตัวจำเลยในที่สุด

กรณีของบริษัทประกันภัยเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว ตัวแทนจะเก็บเบี้ยประกันจากผู้เอาประกัน โดยคิดเป็น ร้อยละ 12 ของวงเงินตามที่ระบุไว้ในตารางกรมธรรม์

6. เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลจะเก็บหนังสือรับรองที่เป็นหลักทรัพย์ไว้กับศาล และมีหนังสือไปยังบริษัทประกันภัยตามที่ตัวแทนของบริษัทมาขึ้นเป็นผู้ขอประกันว่า ศาลได้มีคำอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีกรมธรรม์ของบริษัทประกันดังกล่าวเป็นหลักทรัพย์ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว เช่น ในคดีหมายเลขคำที่ 1 และผู้ต้องหาหรือจำเลยมีชื่อนาย ก ตามหนังสือรับรองเลขที่ 2 ตารางกรมธรรม์เลขที่ 3

⁷⁶ แหล่งเดิม. หน้า 7.

หนังสือแจ้งเรื่องหนังสือรับรองมีรายละเอียดดังนี้

- (1) ชื่อศาลที่ออกหนังสือ
- (2) วัน เดือน ปี ที่ออกหนังสือ
- (3) เลขที่หนังสือ
- (4) เรื่องหนังสือรับรอง
- (5) เรียนกรรมการผู้จัดการบริษัทประกันภัย แผนกประกันภัยเบ็ดเตล็ด
- (6) อ้างถึงหนังสือรับรองเลขที่.....ลงวันที่.....

(7) เนื้อหาว่า “ด้วยคดีอาญาของศาล.....ได้ాయัดหนังสือรับรองที่ออกให้ นาย/นาง/นางสาว...ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามหนังสือรับรองเลขที่.....ตารางกรมธรรม์เลขที่.....เป็นหลักประกันในวงเงิน.....บาท และศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย หากผิดสัญญาประกันปรับวงเงิน.....บาท ในคดีอาญาคำร้องที่....ระหว่างผู้ร้อง/โจทก์ กับ ผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงเรียนมาเพื่อทราบ ขอแสดงความนับถือ ลงชื่อเจ้าหน้าที่ศาลผู้รับผิดชอบ และระบุว่า ปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการศาล

ขั้นตอนสุดท้ายเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันเป็นกรมธรรม์ประกันอิสรภาพ คือ การมีหนังสือแจ้งเรื่องหนังสือรับรองไปยังบริษัทผู้รับประกันภัยให้ทราบ

2.6.2.2 นิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในกรมธรรม์ประกันอิสรภาพประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ผู้ต้องหาหรือจำเลย
2. ศาล
3. บริษัทประกันภัย

หัวข้อนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

1. นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยกับบริษัทประกันภัย

นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้เอาประกันภัย กับบริษัทประกันภัยที่เป็นผู้รับประกันภัย เป็นนิติสัมพันธ์ตามสัญญาประกันภัย กล่าวคือ ในการทำกรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิด บุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะมีหลักทรัพย์ในการขอประกันตัวไว้ล่วงหน้า เนื่องจากตนเองมีความเสี่ยงหรือมีโอกาสที่จะกระทำความผิดอาญาโดยเข้าทำสัญญาประกันภัย โดยซื้อกรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดจากบริษัทประกันภัย ในทำนองเดียวกันกรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและกำลังจะถูกควบคุมหรือถูกควบคุมตัวแล้ว ประสงค์จะหาหลักทรัพย์เพื่อนำไปยื่นปล่อย

ชั่วคราวกับศาล จึงเป็นการซื้อความคุ้มครองหากภัยเกิดที่ว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยได้กระทำความผิด บริษัทประกันภัยที่เป็นผู้รับประกันภัยต้องมาขึ้นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยใช้กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพและหนังสือรับรองมาเป็นหลักทรัพย์ และถ้าผู้เอาประกันภัยหลบหนีจนศาลมีคำสั่งปรับนายประกันตามสัญญาประกันตัวจำเลยนั้น บริษัทประกันภัยต้องจ่ายค่าปรับแทนผู้เอาประกันภัย เห็นได้ว่ากรรมธรรม์ประกันอิสรภาพก่อนกระทำความผิดและกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพหลังกระทำความผิด อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายลักษณะสัญญาประกันภัย ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 โดยสมบูรณ์

กรรมธรรม์ประกันอิสรภาพทำให้บริษัทประกันภัยที่เป็นผู้ออกกรรมธรรม์เกิดหน้าที่ต้องจัดหาหรือออกหนังสือรับรองที่ถือว่าเป็นหลักทรัพย์ที่มีค่าอย่างอื่นเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว และเมื่อศาลมีคำสั่งปรับนายประกันตามสัญญาประกันตัวจำเลยต้องชำระค่าปรับกรรมธรรม์ประกันอิสรภาพยังทำให้บริษัทประกันภัยผู้ออกกรรมธรรม์เกิดสิทธิและหน้าที่ในการเข้าผูกพันตามสัญญาประกันตัวจำเลยในฐานะเป็นผู้ขอประกันในคดีอาญา

2. นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยกับศาล

ตามที่กฎหมายบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112⁷⁷ การปล่อยชั่วคราวนั้นมีใช่เป็นเรื่องเห็นเองโดยลำพัง (ex officio) แต่ต้องเป็นเรื่องที่ต้องมีการร้องขอ เพราะการปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของบุคคล⁷⁸ การปล่อยชั่วคราวกฎหมายกำหนดให้ทำเป็นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยการปล่อยชั่วคราวมี 3 ลักษณะ คือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ซึ่งการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน จำต้องมีการทำสัญญาประกันดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 และสัญญาประกันตัวจำเลยจะมีลักษณะผลทางกฎหมายเป็นอย่างไร ผู้เขียนเห็นว่า

⁷⁷ มาตรา 112 เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น

ในสัญญาประกันนอกจากข้อความอย่างอื่นอันพึงมี ต้องมีข้อความดังนี้ด้วย

(1) ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกัน แล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

(2) เมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้

ในสัญญาประกันจะกำหนดภาระหน้าที่หรือเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือผู้ประกันต้องปฏิบัติเกินความจำเป็นแก่กรณีมิได้.

⁷⁸ คณิต ณ นคร ค เล่มเดิม. หน้า 389.

สัญญาประกันตัวจำเลย เป็นสัญญาที่เกิดจากผู้ขอประกันมีคำเสนอ โดยคำเสนอนั้น ผู้ขอประกันทำเป็นสัญญาประกันตัวจำเลย เสนอไปยังศาลที่เป็นหน่วยงานของรัฐ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ถือว่าศาลมีคำสนองรับตามคำเสนอนั้น เมื่อคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันจึงเกิดเป็นสัญญา เห็นได้ว่าสัญญาประกันตัวจำเลย มีลักษณะเป็นสัญญา กล่าวคือเป็นการก่อความผูกพันใช้หลักสัญญาที่มีคำเสนอ โดยผู้ขอประกันมีเจตนาเข้าทำสัญญาประกันตัวจำเลยและรัฐมีคำสนองตอบกลับมาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จึงเกิดเป็นสัญญาประกันตัวจำเลย

เมื่อสัญญาประกันตัวจำเลย ถือว่าเป็นสัญญา ส่วนจะเป็นสัญญาทางแพ่งหรือไม่นั้น กรณีนี้ มีนักกฎหมายบางท่านให้ความเห็น คือ

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร มีความเห็นว่า สัญญาประกันตัวจำเลยเป็นหลักฐานของการปล่อยชั่วคราว ซึ่งเป็นเรื่องของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ใช่สัญญาทางแพ่ง ซึ่งผู้ตกลงชื่อในสัญญาประกันต้องรับผิดชอบข้อความในสัญญาประกัน⁷⁹ นอกจากนั้นการบังคับใช้สัญญาประกัน ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันได้เอง ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 115 บัญญัติไว้ ซึ่งความในมาตรานี้แสดงให้เห็นด้วยว่า สัญญาประกันไม่ใช่สัญญาทางแพ่ง และเมื่อศาลแล้วแต่กรณี สั่งเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันแล้ว ถ้าผู้ประกันประสงค์จะรับผลตามสัญญาประกันก็ต้องปฏิบัติตามนั้น⁸⁰

รชฎ เจริญจำ มีความเห็นว่า อำนาจในการให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ สัญญาประกันจึงมิใช่มีลักษณะเหมือนสัญญาโดยทั่วไปที่ต้องอาศัยเจตนาของทั้งสองฝ่าย หากศาลยังไม่พอใจหลักประกัน มีอำนาจที่จะยังไม่ให้ประกันได้ ซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจจะโต้แย้งได้ นอกจากจะใช้สิทธิอุทธรณ์ขึ้นไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 และการบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติถึงการบังคับตามสัญญาประกันไว้แล้ว ดังนั้นจึงแทบจะไม่ต้องใช้หลักสัญญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เลย โดยถือว่าเป็นสัญญาประกันที่บังคับกันได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และค่าปรับที่เกิดขึ้นจากการผิดสัญญาประกัน ที่ไม่ยอมส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นเรื่อง การผิดสัญญาที่จะต้องเสียค่าปรับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างชัดเจนแล้ว จึงไม่ต้องนำเรื่องเบี่ยงปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นหลักทั่วไปมาใช้อีก เพราะจะทำให้หลักกฎหมายใช้ปะปนกันสับสนไปหมด⁸¹

⁷⁹ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 277.

⁸⁰ คณิต ฌ นคร ง (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 381-383.

⁸¹ รชฎ เจริญจำ. (2543). บันทึกท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา 60 ปี. หน้า 7-9.

แนวทางที่สอง ตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเห็นไปในทำนองว่า สัญญาประกันตัวจำเลยในคดีอาญา มีลักษณะเป็นสัญญาทางแพ่ง คือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3840/2526 ศาลวินิจฉัยว่า “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ในกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควรโดยมีต้องฟ้อง เมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้” ศาลฎีกาเห็นว่า จำนวนเงินที่นายประกันจะต้องชำระต่อศาลเมื่อผิดสัญญาประกันนั้น มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ศาลลดจำนวนลงได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 43/2520 ศาลวินิจฉัยว่า จำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกันซึ่งผู้ประกันจะต้องชำระเมื่อมีการผิดสัญญา โดยส่งตัวผู้ที่ขอประกันให้ตามกำหนดมิได้นั้น เป็นเบี้ยปรับซึ่งศาลมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 934/2522 ศาลวินิจฉัยว่าการที่นายประกันผิดสัญญาประกัน ไม่ส่งตัวผู้ต้องหา เป็นการฟ้องเรียกเอาเบี้ยปรับ ค่าปรับสัญญาประกันเป็นเบี้ยปรับ ถ้าสูงเกินส่วน ศาลลดลงได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 และ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2768/2523 ศาลวินิจฉัยว่า จำเลยทำสัญญาขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนกับโจทก์ ถ้าผิดสัญญาโดยส่งตัวผู้ต้องหาไม่ได้ ยอมใช้เงินแก่โจทก์จำนวนหนึ่ง ต่อมาจำเลยส่งตัวผู้ต้องหาไม่ได้ โจทก์ถือว่าจำเลยผิดสัญญาสั่งปรับตามสัญญา ถึงแม้ต่อมาจะมีพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมผู้ต้องหาพ้นความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิง และพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องแล้วก็ตาม ก็ย่อมไม่กระทบถึงสัญญาประกันระหว่างโจทก์จำเลยซึ่งเป็นความรับผิดชอบแห่งสัญญาประกันย่อมมีผลใช้บังคับไม่ถือว่าเป็นการชำระหนี้ที่พ้นวิสัย

ในกรณีนี้ มีนักกฎหมายบางท่านมีความเห็นว่า สัญญาประกันตัวจำเลยในคดีอาญา มีลักษณะเป็นสัญญาทางแพ่ง คือ

ศาสตราจารย์ ประภาศน์ อวยชัย มีความเห็นว่า สัญญาประกันตัวจำเลยในคดีอาญา ที่ทำไว้กับศาล เพื่อให้ศาลปล่อยจำเลยไปชั่วคราวนั้น เป็นสัญญาที่ผูกพันเฉพาะตัวผู้ประกันให้มีหนี้ที่จะนำตัวจำเลยส่งต่อศาลตามกำหนดเท่านั้น เมื่อผู้ประกันตายลงในระหว่างที่มีสัญญาประกัน และยังไม่มีการปรับใหม่ฐานผิดสัญญาประกันเกิดขึ้น สัญญาประกันก็ย่อมเป็นอันระงับลง เพราะขาดฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ การที่ศาลจะยึดถือหลักฐานที่เอามาให้ไว้เป็นประกัน ย่อมหมายความว่า ยึดเอาไว้เพื่อบังคับคดี เมื่อผิดสัญญาประกัน หากสัญญาประกันระงับลงเสียก่อน และไม่มีการผิดสัญญาต่อไปแล้ว ก็หมดเหตุที่จะยึดถือไว้ และถือว่าสัญญาประกันตัวจำเลยหรือผู้ต้องหาเป็นสัญญา

เฉพาะตัวนายประกัน หน้าที่ที่จะส่งมอบตัวจำเลยหรือผู้ต้องหาตามกำหนดนัดจึงไม่ตกเป็นมรดกแก่ทายาทแต่อย่างใด⁸²

จากกรณีข้างต้นเห็นได้ว่า ประเด็นปัญหาสัญญาประกันตัวจำเลยเป็นสัญญาทางแพ่งหรือไม่ ยังเป็นที่ถกเถียงทางวิชาการโดยมีความเห็นออกเป็น 2 แนวทาง คือด้านความเห็นของนักกฎหมายบางท่านที่เห็นว่า สัญญาประกันตัวจำเลยไม่ใช่สัญญาทางแพ่ง และแนวที่สอง คือตามแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่เห็นว่าเป็นสัญญาทางแพ่ง ส่วนผู้เขียนเห็นอย่างไรนั้น ผู้เขียนขอวิเคราะห์ในบทที่ 4 ต่อไป

3. นิติสัมพันธ์ระหว่างบริษัทประกันภัยกับศาล

นิติสัมพันธ์ระหว่างบริษัทประกันภัยกับศาลนั้น ประการแรก คือ บริษัทประกันภัยที่ผู้ขอประกัน ตามสัญญาประกันตัวจำเลยนั้น ในกรณีนี้มีฐานะเป็นผู้ขอประกัน ดังนั้น นิติสัมพันธ์ระหว่างบริษัทประกันภัยกับศาล จึงเป็นลักษณะทำนองเดียวกับนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยกับศาล กล่าวคือ เป็นสัญญาที่เกิดจากผู้ขอประกันมีคำเสนอ โดยคำเสนอนั้นผู้ขอประกันทำเป็นสัญญาประกันตัวจำเลย เสนอไปยังศาลที่เป็นหน่วยงานของรัฐ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ถือว่าศาลมีคำสนองรับตามคำเสนอนั้น เมื่อคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันจึงเกิดเป็นสัญญา เห็นได้ว่าสัญญาประกันตัวจำเลย มีลักษณะเป็นสัญญา กล่าวคือเป็นการก่อความผูกพันใช้หลักสัญญาที่มีคำเสนอ โดยผู้ขอประกันมีเจตนาเข้าทำสัญญาประกันตัวจำเลย และรัฐมีคำสนองตอบกับมาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จึงเกิดเป็นสัญญาประกันตัวจำเลย

ประการที่สอง เป็นนิติสัมพันธ์ตามหนังสือรับรองที่บริษัทประกันภัยได้ออกให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยหนังสือรับรองที่บริษัทประกันภัยได้ออกให้ นั้นทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทประกันภัยกับศาล กล่าวคือความสัมพันธ์เกิดจากการที่บริษัทประกันภัยได้แสดงเจตนาผูกพันตนโดยออกหนังสือรับรองว่า จะชดใช้เบี้ยปรับหากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไม่ปฏิบัติตามกำหนดนัด เมื่อผิดสัญญาประกันทำให้ศาลบังคับตามสัญญาประกัน อันถือได้ว่าการแสดงเจตนาดังกล่าวเป็นคำเสนอไปยังศาล และเมื่อศาลได้พิจารณาหนังสือรับรองดังกล่าวแล้ว ยอมรับหนังสือรับรองนั้นไว้เป็นหลักทรัพย์ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ย่อมถือได้ว่าเป็นคำสนองรับคำเสนอของบริษัทประกันภัยแล้ว เมื่อคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันจึงเกิดสัญญา ดังนั้น ความสัมพันธ์ในส่วนนี้จึงมีลักษณะเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นเอกเทศสัญญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่เป็นสัญญาไม่มีชื่อ คือ เป็นสัญญาที่เกิดจากการที่บุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปตกลงที่จะผูกพันกันโดยชอบด้วยกฎหมายและอยู่ภายใน

⁸² สัญญา ธรรมศักดิ์. (ม.ป.ป.). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-ภาค 3 มาตรา 1-171 (ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดย ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย). หน้า 113.

ขอบเขตของกฎหมายลักษณะทั่วไป นอกจากนี้สัญญาไม่มีชื่อดังกล่าว ย่อมจะต้องอยู่ในบังคับแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยหลักทั่วไปรวมทั้งต้องบังคับตามหลักเกณฑ์ใน บรรพ 2 ว่าด้วยหนี้⁸³

2.7 การออกกรรมธรรม์ประกันอสรภาพอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย

พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 เป็นกฎหมายฉบับหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัยและกรรมธรรม์ประกันภัยโดยตรง ซึ่งเนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งเน้นที่จะควบคุมธุรกิจประกันวินาศภัยเพื่อมิให้เกิดปัญหาต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเนื่องจากเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก กรรมธรรม์ประกันภัยที่ใช้ในประเทศไทยมีทั้งที่ถูกดัดแปลงและแปลมาจากกรรมธรรม์แบบมาตรฐานของต่างประเทศและกรรมธรรม์ชนิดที่เป็นภาษาต่างประเทศ นำมาใช้โดยไม่ได้แปลเป็นภาษาไทย และที่สำคัญคือ กรรมธรรม์ประกันภัยมีลักษณะคล้ายสัญญาที่ระบุรายละเอียดของเงื่อนไขความรับผิดชอบไว้เรียบร้อยแล้วแต่ผู้เอาประกันภัยไม่มีโอกาสเจรจาต่อรองในข้อความกรรมธรรม์ประกันภัยเป็นอย่างอื่นได้

แต่ไม่ว่ากรรมธรรม์ชนิดใดที่นำออกใช้ต่อประชาชน บริษัทประกันภัยจะต้องนำแบบของกรรมธรรม์เหล่านั้นขอความเห็นชอบจากนายทะเบียนประกันวินาศภัย ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 มาตรา 29 มิฉะนั้นจะนำออกใช้ไม่ได้และหากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดโทษไว้ด้วย⁸⁴ กรณีข้างต้นอธิบายได้ว่า รัฐจะไม่เป็นผู้ร่างกรรมธรรม์ประกันภัยขึ้น หรือกำหนดว่ากรรมธรรม์ประกันภัยชนิดใดจะต้องมีข้อความอย่างไร แต่ปล่อยให้บริษัทประกันภัยเสนอข้อความให้นายทะเบียนเห็นชอบในแบบของกรรมธรรม์ประกันภัยชนิดต่างๆ ที่จะออกให้แก่ผู้เอาประกันภัย และบริษัทประกันภัยไม่มีสิทธิร่างกรรมธรรม์ขึ้นใช้เองได้โดยไม่ผ่านการเห็นชอบจากนายทะเบียนประกันวินาศภัย ทั้งนี้เพื่อให้ตลาดประกันภัยในประเทศเป็นไปโดยอิสระพอสมควรและบริษัทประกันภัยในประเทศสามารถนำรูปแบบ

⁸³ ครองขวัญ ยุทธชัย. (2549). การปล่อยชั่วคราวโดยใช้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยเป็นหลักประกัน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 156.

⁸⁴ สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2528-2529). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย สมาคมประกันวินาศภัย ประจำปี 2528-2529 เอกสารทางวิชาการชุดที่ 4. หน้า 122.

ของกรมธรรม์มาตรฐานที่ใช้ทั่วไปในต่างประเทศเข้ามาใช้ในประเทศไทยตามความเหมาะสมและจำเป็นได้⁸⁵

ดังนั้นในส่วนที่กล่าวถึงการควบคุมบริษัทประกันภัยโดยรัฐที่เกี่ยวกับการออกกรมธรรม์ประกันภัยจึงอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 หมวด 2 เรื่อง การควบคุมบริษัท มาตรา 29 บัญญัติว่า “กรมธรรม์ประกันภัยที่บริษัทออกให้แก่ผู้เอาประกันภัยต้องเป็นไปตามแบบและข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ รวมทั้งเอกสารประกอบหรือแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัยด้วย

แบบและข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วตามวรรคหนึ่ง เมื่อนายทะเบียนเห็นสมควรหรือเมื่อบริษัทร้องขอ นายทะเบียนจะสั่งให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือยกเลิกแบบ หรือข้อความนั้นบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

ในกรณีที่บริษัทออกกรมธรรม์ประกันภัยแตกต่างไปจากแบบหรือข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยมีสิทธิเลือกให้บริษัทต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้ตามแบบกรมธรรม์ประกันภัยหรือข้อความที่บริษัทออกให้นั้น หรือตามแบบหรือข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วก็ได้ และไม่ว่าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยจะใช้สิทธิดังกล่าวนี้ประการใดหรือไม่ ย่อมไม่เป็นเหตุให้บริษัทพ้นความผิดที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ในกรณีที่บริษัทออกกรมธรรม์ประกันภัยโดยใช้แบบหรือข้อความที่นายทะเบียนมิได้ให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ผู้เอาประกันภัยจะเลือกให้บริษัทต้องรับผิดชอบตามกรมธรรม์ประกันภัยนั้น หรือจะบอกเลิกสัญญาประกันภัยนั้นเสียและให้บริษัทคืนเบี้ยประกันภัยทั้งสิ้นที่ได้ชำระไว้แล้วแก่บริษัทก็ได้ และไม่ว่าผู้เอาประกันภัยจะใช้สิทธิดังกล่าวนี้ประการใด หรือไม่ ย่อมไม่เป็นเหตุให้บริษัทพ้นความผิดที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้”

ตามมาตรา 29 กรมธรรม์ประกันภัยที่บริษัทรับประกันภัยออกให้แก่ผู้เอาประกันภัยนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียน คือ เลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย หรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยมอบหมาย⁸⁶ จึงทำให้รัฐมีอำนาจในการควบคุมและตรวจสอบสัญญาและกรมธรรม์

⁸⁵ แหล่งเดิม. หน้า 152.

⁸⁶ พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 มาตรา 4 นายทะเบียน หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย หรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยมอบหมาย

ประกันภัยที่ออกใช้ในธุรกิจประกันภัยเพื่อมิให้เกิดปัญหาการเอาเปรียบผู้เอาประกันภัย หรือ ก่อให้เกิดการทุจริตในธุรกิจประกันภัย ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการ ประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ซึ่งแต่เดิมเมื่อปี พุทธศักราช 2533 เป็นหน่วยงานมีชื่อว่า สำนักงานประกันภัยเป็น “กรมการประกันภัย” กระทรวงพาณิชย์ และเมื่อปี พุทธศักราช 2550 เปลี่ยนสถานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้ชื่อ “สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบ ธุรกิจประกันภัย (คปภ.)” ซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งอยู่ถึงปัจจุบัน จึงมีหน้าที่ตรวจสอบสัญญาประกันภัย และกรมธรรม์ประกันภัยตามที่บริษัทประกันภัยออกใช้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน ทั่วไป⁸⁷

ทั้งนี้หากมีการฝ่าฝืนตามบทบัญญัติดังกล่าว พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ยังได้กำหนดบทลงโทษใน มาตรา 90 บัญญัติว่า “บริษัทใดออกกรมธรรม์ ประกันภัย หรือเอกสารประกอบหรือแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัยโดยฝ่าฝืน มาตรา 29 หรือ กำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยโดยฝ่าฝืนมาตรา 30 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามแสนบาท”

ซึ่งจากหลักกฎหมายข้างต้นทำให้เห็นว่าธุรกิจประกันภัยนั้น เกี่ยวข้องกับประชาชน จำนวนมากถ้าหากเกิดปัญหาจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะการประกันภัยนั้นเป็นหลักการกระจายความเสี่ยงประชาชนที่เข้าระบบธุรกิจประกันภัย จะต้องมีส่วนร่วมในการชดเชยค่าสินไหมทดแทน รัฐจึงให้ความสำคัญกับกิจการดังกล่าวจึงต้อง เข้ามามีบทบาทดูแลการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันภัย

⁸⁷ สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2556, จาก <http://www.oic.or.th/th/about/index.php>